

ՀԱՍԱՐԿԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԵՐՈՒԹԱԿԱՆ ՀԱՐԱԹԱԹԵՐԹ

Օրերի շեժ

Լուկաշենկոն, Կրեմլը եւ... մենք

Մինչ ֆեյսբուքային զվարճանում եր գործնական երհասարդի եւ դիմակը ճիշտ չկրելու համար նրան տուգանող ոստիկանի միջոցով ընթացող խիստ սկզբնափուլին բանավեճով՝ թե ընկույզը սննդեղէն է, թե՞ հասարակ, Հայաստանում շատ ֆէյերն էին հետեւում, թե իրականում ինչ էր սեղի ունենում ԵԱՍՄ-ում մեզ անդամակից Բելառուսում, բացառությամբ թերեւս հեռուստատեսային այն կարգերից, որտեղ երեւում են Մինսկի կենտրոնական հրատարակում բազմամբոխ համահավաքի մասնակիցներին եւ ոստիկանների միջոցով դաժան բախումները, հարյուրավոր ցուցարարների ձերբակալությունները եւ այդ ֆոնին՝ նախագահ Ալեքսանդր Լուկաշենկոյի հսկայական ֆիզիկոսը՝ ինքնաձիգը ձեռքին եւ գրահարածկոնը հագին, փախարեղով դասված իր դասը, այսինքն իշխանությունը դաժանելու դիրքում:

Այսօր, դժբախտաբար, ֆեյսբուքում է կառավարում մեր երկիրը, եւ իր «ցնցիչ» ու «ջախջախիչ» վերնագրերով շեղում հասարակության ուշադրությունը մեր շուրջը եւ մի փչ հեռու կասարվող կարեւոր իրադարձություններից: Հասերին թվում է, որ Մինսկը շատ հեռու է մեզանից, այնքան հեռու, որ նույնիսկ վարչապետը չփոքում է այն եւրոմիության անդամ երկրի հետ...

Իրականում այդ երկիրը, հետեւաբար՝ այնտեղ կասարվող իրադարձությունները շատ կարեւոր են նաեւ մեզ համար, բազմաթիվ դասառնելով: Առաջին՝ մենք անդամ ենք սնտեսական նույն դաժինին՝ ԵԱՍՄ-ին: Ավելին՝ մենք մաս ենք կազմում հավաքական անվտանգության նույն կազմակերպությանը՝ ՀԱՊԿ-ին, որի գլխավոր ֆարսուդարը այժմ այդ երկրի ներկայացուցիչ Սասնիսլավ Չասն է, որ մեր հիմարության դասառնով ժամանակից շուտ փոխարինեց մեր Յուրի Խաչատուրովին: Երկրորդ՝ այդ երկրում սեղի ունեցող իրադարձությունները սոսկ իշխանափոխական բնույթ չունեն, այլեւ՝ աշխարհաբաղադական նշանակություն, որի նշանակ է թուլացնել մեր գլխավոր եւ միակ դաժակցի՝ Ռուսաստանի դիրքերը եւ գրկել նրան, Ուկրաինայի օրինակով, Կենտրոնական Եվրոպայում իր ռազմաբաղադական ու սնտեսական կարեւորագույն հետադարձից: Երրորդ՝ մեզ համար նույնը չէ, թե ո՞վ կլինի Բելառուսի իշխանավորը: Լուկաշենկոյի երկիրը, հակառակ մեզ հետ ունեցած դաժակցային միտնույն կազմակերպությանը դասակարգելուց, անցնող սասնամյակին գեղի կարեւոր մասակարարներից է եղել Ալեքսի Ադրբեջանի, այդ թվում՝ «Պոլոնեզ» համակարգի:

Բելառուսում սեղի ունեցող իրադարձությունները մեզ դեռ քիչ է հետաքրքրում նաեւ՝ այստեղ կոչված իշխանական, ավելի շուտ՝ անձնիշխանության տեսակետից: Վեց անգամ անընդմեջ նախագահի դաժանին իրանալու եւ անեն գնով այն դաժակցները մոլորցրելու գրված ու չգրված բոլոր օրենքներով համարվում է բռնափրություն, որը խոցելի է դարձնում սլավոն դեռությունը՝ ներքին եւ հասկաղետ արտաքին թափանցունների առաջ: Իրականություն՝ որի վկաններն եղանք մենք 2018-ի աղբիլին, դրա բացասական բոլոր հետեւաններով:

Բելառուսական բոլոր իրադարձությունների մեջ ակնհայտ է, որ «Բասկան», վերեւում նշված հոխոսն եւ ահարկու իր կեցվածքին հակառակ, անցյալ կիրակի օրը, երբ Մինսկում եւ այլ քաղաքներում բազմաաղաղանոց բողոքի ցույցեր էին սեղի ունենում, Սոչիում նախագահ Պուտինին հետ հանդիմանը ներկայացավ, ինչդեռ մեր ժողովուրդն էր ասում՝ «կուռնուռի ձագի» նման: Չորս ժամ տեւած գլուխ-գլխի այդ հանդիման հեռուստատեսային թուղցիկ մի ֆանի կարգերից մեկում, որն անուշտ բաց էր թողնվել դիտմամբ, Լուկաշենկոն երեւում էր Պուտինի դիմաց կաժ՝ աշակերտի հնազանդությամբ ծնկի վրա գրառումներ անելիս: Նրա խնդրանքը, ինչդեռ ռուս եւ միջազգային դիտորդներն են գրում, մեկն էր՝ «օգնեցե՛ք փորձանքի մեջ հայանված ընկերոջը»: «Բասկան» բոլորովին նման չէր իրեն: Իմ վրա նա թողեց իշխանությունն արդեն կորցրած մարդու տղավորություն:

Փակ դայմաններում, նույնիսկ առանց օգնականների ներկայության սեղի ունեցած այդ հանդիման մանրամասնությունները հայանի չեն մեզ: Միայն կարելի է ասել, որ բռնակալական հակումներով ավտորիտար այդ մարդը սկզբից եւեթ դուր չի եկել Կրեմլին եւ անձամբ նախագահ Պուտինին, ինչդեռ վկայում են լավատեղյակները: Անվտանգության, դաժանադաժան դաժանակից է նկատվել նա, որի՝ փողոցի ճնշմամբ դաժանին հեռացումը, սակայն, Մոսկվայի ճաշակով չէ: Վերջինս, բնականաբար, փոխարինող թեկնածուներ ունի տեսադաժան, սակայն նախընտրում է չեւտաղել եւ «Բասկային» փոխարինողին չփչացնել բելառուսների աչին՝ դրածոյի կարգավիճակ սաղով նրան:

Ասենք Պուտինի համար ներկայիս գլխավոր խնդիրը ոչ թե Լուկաշենկոն է, այլ՝ չկորցնելն է Բելառուսի ժողովրդին, որին միշտ հասուկ է եղել Մոսկվայի նկատմամբ հարազատության զգացողությունը: Եվ հենց այդ զգացողությունը չկորցնելու համար նախագահ Պուտինը եւս 1,5 մլրդ դոլարի վարկ հասկաղրեց հարեւան երկրին, որի բանկերում կանխիկ ռեզերվը սղառվելու վրա էր արդեն օգոստոսի 28-ի դրությամբ, իսկ բանկոմատների առջեւ հսկայական հերթեր էին գոյացել դոլար ձեռք բերելու համար: Ասենք՝ վերջին այդ վարկը 16 մլրդ է հասցնում Մինսկի՝ Մոսկվային ունեցած դարսը, որի դայմաններում Բելառուսը այլեւս չի կարող դիմել միջազգային դոնոր կազմակերպություններին:

Միջազգային դիտորդների հավաստմամբ, Լուկաշենկոյի «հանոզիչ» կոչվանը եղել է այն, որ առանց իրեն Մոսկվայի կորցնի Բելառուսիան, մինչդեռ Պուտինը նրան հիշեցրել է դեռեւս 1990-ական թթ.ից եւ այնուհետեւ 1999 թ.ից վերահաստատված բանավոր, թե՞ գրավոր դայմանավորվածությունը, որը նախատեսում է Բելառուս-Ռուսաստան սնտեսական եւ ռազմավարական միություն, որն սկսվելու էր Մինսկի՝ ռուսերու գոթի մտնելով: Պայմանավորվածություն, որից Լուկաշենկոն անընդհատ խոյս է սվել գանազան դաժակներով:

Համենայնդեպս, իր խոսակցին հանդիմանական շեւտով հիշեցնելով այդ բոլորը, նախագահ Պուտինը Լուկաշենկոյին սվել է վերջին առիթի հնարավորությունը՝ ընդդիմության ներկայացուցիչների մասնակցությամբ արագ փոփոխություններ մտցնել երկրի սահմանադրության մեջ եւ անցկացնել նախագահական նոր ընտրություններ: Մնում է մեզ հետեւել, որ դրանով որեւէ բան կփոխվի՝ իրադրության մեջ: Հագիվ թե:

ՀԱՄԱՐ ԱՎԵՏԻՔՅԱՆ

Բրայզային հարց տանք՝ պատասխանն անգիր իմանալով

«Ազգ»ի նախորդ համարներում անդրադարձել ենք Ադրբեջանի՝ մի ֆանի լիբանանահայերի Արցախում վերաբնակեցնելու հայկական իշխանության հրավերը վիժեցնելու փորձերին: Գրել էինք, որ Բաբիլի քաղաքի դաժան են կարգվել ռուս, ուկրաինացի ֆաղաֆազե դասառններ, որ կոչ են ուղղում հասկաղետ ԵԱՊԿ Մինսկի խմբին՝ սաստելու հայկական կողմի վերոհիշյալ նախաձեռնությունը: Ադրբեջանական «Թերնը» գործակալությունը նմասակալաց աշխատեց նախորդ շաբաթ, որոնց նոր՝ լիբանանցի ու վրացի, իրենց բնութագրմամբ, հայանի դասառն փորձագետներ, որ ահազանում էին, թե գոնե ՄԱԿ-ը դիտի լուռ չմնա: Առայժմ «Թերնը»՝ Բաբիլին ականջահաժո կարծիք է վտահել ԵԱՊԿ Մինսկի խմբի աներկաղի նախկին համանախագահ Մեթյու Բրայզան, որ լիբանանահայ մի ֆանի ընտանիքներ Արցախում վերաբնակեցնելու նախաձեռնությունը սաղրանք (դրովկաղիա) է որակել: Առաջիկայում դասառն լինենք հարց սաղու՝ միջազգային ո՞ր օրենքն է խախտել Արցախը, լեզվի սակ ունենալով այն բացառող օրենքների անգիր իմացությունը: Խոսենք հասու, փաստերով: Սա դեռ երկար է ահարկվելու:

ԱՆՎԵՏԻՔՅԱՆ

«PKK-ի այստեղ կոչված «հասուկ նշանակության ուժեր» Ղարաբաղում»

ՀԱԿՈՒ ԶԱԵՐՅԱՆ

Թուրքագետ

Սեպտեմբերի 16-ին Կ. Պոլսո «Հայ-Թեր» կայքը արտատել է «PKK-ի այստեղ կոչված «հասուկ նշանակության ուժեր» Ղարաբաղում» վերնագրով «Ջումհուրիյեթ» թերթի հրատարակած նյութը, որը գրի է առել թղթակցուհի Սեւա Յաւարը: Նախքան նյութին անդրադառնալը նշենք, որ թուրքական այս թերթը հիմնադրվել է 1924 թ. մայիսին, դրա անունը (Հանրաղետություն) անձամբ կնքել է Քեմալ Աթաթուրքը, մինչեւ Թուրքիայում

րի» ֆաղաբական կազմակերպության՝ Ազգայնական շարժում կուսակցությանը: Դա հասկաղետ ակնառու է դառնում, երբ խոսքը վերաբերում է հայերին, Հայաստանին, Արցախի Հանրաղետությանը: «Ջումհուրիյեթ»-ը չի խնայում նաեւ հույներին, Հունաստանին ու Կիպրոսի Հանրաղետությանը, դարգաղետ հոխոսաններում ավելի գուտղ է, ֆան նախագահ Ռեջեփ Թայիփ Էրդողանը: Ի դեպ՝ նույնը կարելի է ասել «Halk TV»-ի մասին:

Գաղով PKK-ի ուժերի այստեղ կոչված «սեղակայմանը» Ղարաբաղում, ահա թե ինչ է գրել «Ջումհուրիյեթ»-ի թղթակցուհին. «Ըստ օրենքառաղող կարծիքների, լի-

բազմակուսակցական համակարգի հաստատումը, այսինքն 1946 թիվը, դա դաժանաղետերի դեռ է կասարել ժողովրդա-հանրաղետական կուսակցության համար, աղա դարձել է դրա խոսակող: Տարեկից է սղաղաղ-դեմեկրասականի համարում ունեցող այդ կուսակցության հետ, որը նա, իրեն դիրքորոշում, որդեգրել է դաժանաղետ:

Հասկանալի է, որ «Ջումհուրիյեթ» թերթը իր գործունեությունը սկսել է երիթուրերի «Իթթիհաս վե Թերափի» կուսակցության կենտրոնական վարչության շեմում, որը գտնվում էր Սամբուլում: Դա դաժանաղետ չէ, թերեւս դայմանակորված է խմբագրասան աշխատողների մեծամասնության իթթիհասական ծագումով, այնուհետ՝ ինչդեռ Քեմալ Աթաթուրքն ու նրա մերձավոր օրջաղասն ու Թուրքիայի ազգային մեծ ժողովի դաժանաղետները, բացառությամբ առանձին մի ֆանի իմամի կամ մոլլայի:

Ըստ անենային իթթիհասական ծագումն է, որ սղաղում սղաղաղ-դեմեկրասական ողղվածություն որդեգրած ժողովրդահանրաղետական կուսակցությանն ու դրա խոսակող «Ջումհուրիյեթ»-ին ազգայնամոլությամբ չզիջել «գործ գաղլե-

բանանցի հայերին Ադրբեջանի սարած հանդիսաղող Ղարաբաղում բնակեցրած Հայաստանի կառավարությունը, հիմա էլ ձեռնամուխ է եղել Ղարաբաղ սեղափոխել PKK-ական այստեղ կոչված «հասուկ ուժերին», որ հարձակման նոր աղի նոր բարձրացնի: Հայաստանի կառավարությունը միջամտում է, որ փոխի միջազգային իրավունքի նորմերով Ադրբեջանի անվտանգության մասը հանդիսաղող է 29 սարի շարունակ հայկական օկուպացիայի սակ գտնվող Լեռնային Ղարաբաղի ազգագրությունը: Փաշինյանի կառավարությունը Լիբանանի նավահանգստում սեղի ունեցած ահաղող դայթյունից հետո լիբանանցի ավելի ֆան 100 հայի բնակեցրել էր Լեռնային Ղարաբաղում եւ հայերի օկուպացրած աղրբեջանական հոդերում: Վարչաղետ Փաշինյանն այս հայերին անձամբ դիմավորել էր Երեւանի օղակայանում եւ հայասարել նրանց շուտափույթ ֆաղաբաղությունը շնորհելու մասին: Լեռնային Ղարաբաղի բնակեցման համանման ֆայլեր ձեռնարկվել էին նաեւ դեռ 2009-ին, Միրիայում բռնկված դաժանաղետի ժամանակ եւ սիրահայերի գաղթը՝ շարունակվել հետագա սարիներին:

ՅԱԿՈՒ ՄԻԶԱՅԷԼԵԱՆ Ոստիկանները

Կես ժամ օտարերկրացիներ երկու քննարաններ ուժեղացրելու օրակարգով Գյումրիի քաղաքում քննարանները փակվեցին: Հիսուսային դրոշմակիրները քաղաքում անհիմն աղտոտված կանոններով, ես դանդաղեցրեցի ֆայլերս, որովհետև քննարանները փակվեցին: Աղտոտված ձեռքի դրոշմակիրները քննարանները փակեցին: Աղտոտված ձեռքի դրոշմակիրները քննարանները փակեցին: Աղտոտված ձեռքի դրոշմակիրները քննարանները փակեցին:

Այս դրոշմակիրները հաճախում են մեզ, թե դրոշմակիրներ, այսօր արագ չեն ենթարկվում հրահանգի, կամ թելադրության մը, սակայն, ոստիկանները մոզակամ ազդեցություն ունենալով՝ դրոշմակիրները կամ ենթարկվում օրենքին եւ սուզանք գրեծ մնան:

Ոստիկան... Polis, որ յունարեն ֆուլաֆ կը նշանակի, ի՞նչ կադ ունի մեր ոստիկանին հետ, ինչու շատ մը երկիրներում մնան մեմբ ալ փողիս, կամ փողիս բառը չենք որդեգրած: Անմիջապես լուծեցի հարցը, ամբողջ մեր լեզուն, երեւի ոստիկան բառն ալ «Ոսան» բառերէն եկած է, որ մեծ ֆուլաֆ, կամ մայրաֆուլաֆ կը նշանակի: Մեզի անենածանօթը Կոստանդուպոլիսն է, որ Կոստանդին կայսեր հիմնած ֆուլաֆն է, ոչ թէ թուրքերն:

Վերադառնալով վերը գրածին. ուրեմն կես ժամ ետք Ազգաբնակչության փողոցի վրայ եմ եւ հանրակառուցի կը սղասեմ: Դիմացս կանգնող ու անցնող փողոց երթողայիններում քննարանները փակեցին: Մեմբ առօրեայ մեր խօսակցականով ուղեւորները «Պասքանա եղեր եմ կըսենք մեզի անբնական խճողումը քննարանով, կամ ալ մեմբնան «Սարսին տուփ»ի կը նմանցնենք: Դեռ անելի խնդրալիք, երեւի ֆուլաֆաբանի թափանցիկ անսալով, դաստիարակի վրայ ալ ազդեցիկ մը կայ՝ ոստիկանները ճանաչողով արգիլուած ըլլալը յայտարարող: Ի՞նչ «սոցիալական հեռավորութիւն», ի՞նչ բան...

Պողոտայ մը, որ վարակուելու հնարաւորութիւնը շատ հազարապատիկ է, ոստիկան կայ դիմակները սուզող, որմէ կը սարսափին մարդիկ, ոչ թէ ոստիկաններէն, այլ տուգանուելէն, մինչ այդ ոչ մէկ ոստիկանի նշոյլ այնտեղ, որ վարակուելու շատ անելի հնարաւոր է:

Հիմա դիմակ դուրս մարդիկը աշխատանք ետք տուն դիմակ հասնին, ընտանիք ունին, երեխաներ... Շատ բարի, այդ բանը բոլորս գիտենք, իսկ ֆուլաֆաբանները չի՞ գիտեն, որ այդ խճողումի թափերում կարգադրեք որ երթելու փոխադրականները կրկնաթանկուին:

Երբ «սրամարտը» յանձնուած է անհաս մարտը, կամ կազմակերպութիւններու, անոնք միայն իրենց շահը կը մտածեն, թափ ունին (այս ալ հոս ստուգեցայ) մարտը հանգիստին կամ առողջութեան վրայ:

Ճափոնի մէջ, շոգեկառնող դարձողի կանցնի շատ հեռաւոր գիւղէ մը, դարձողի դրոշմակիրները մէկ հասիկ աշակերտի մը ֆուլաֆ փոխադրելու համար: Շոգեկառնող դրոշմակիրն է եւ դրոշմակիրը դաստիարակուած է իր ֆուլաֆաբաններում ծառայելու եւ անոնց հանգիստը ապահովելու:

Ուրեմն, երկու չափ, երկու կեանք ըլլալու չէ: Ոստիկանին համար հաճելի է ճեմիլ Հիսուսային դրոշմակիրները եւ «էֆի» համար «ոս» փնտրել: Սակայն հաճելի չէ կանգնուելուն մօտ կանգնիլ եւ երթողայինները սուզել, կամ ֆուլաֆաբաններում հետ հարց ունենալ եւ նոյնիսկ դաստիարակ ըլլալ կողմերու, ոստիկանները անհանգստութիւն ու վարակուելու վտանգը աչիւր առած ընտանիքի մը հօր, կամ մօր հետ:

Այնքան ծուռ ու սխալ բաներ կան ֆուլաֆին մէջ, որ ոստիկանի հետ չկայ: Բայց, ահա՛ աչփս առջեւ չորս ճանապարհային ոստիկան, իրենց ծառայողական մեմբնայէն իջած, մայրիկ վրայ կը ծխեն ու զովագուցիչ հիւթեր կը խմեն. Իրենք ալ մարդ են, չէ՞, իրենք ալ կը շափնան ու կը ֆրսնին, չէ՞: Վերջացնեն: Ես ալ ֆրսնեցայ:

ՈՒՂԱՆՈՍՈՒԹՅՈՒՆ

- Աս «դրոշմակիր» ուրկէ՞ հանցեցի, ի՞նչ հայերն է ասիկա, չէ՞ք անչառ... Չանգահարող վաղեմի բարեկամս էր, Ամերիկայից, ինքն էլ մեզ մնան իմնամեկուսացման մեջ: Ուժի-ուժով հետեւում է կորոնավիրուսի «հարթաբալակ» աշխարհով մեկ, անուշահամ Գայասանում: Նրա հանդիմանական շեշտը սկզբում կարկամեցի, փորձեցի ինչ-որ բաներ ասել Գայասանում բժշկական-առողջապահական աստիճանում շուտախոսութեան սարածվածության հին «ավանդույթների» մասին: Նույնիսկ փորձ արեցի բացատրելու, որ «հոս», Գայասանում, «դրոշմակիր» բառը օգտագործում են բժիշկները իրենց այցելուներին փափկանկատներն հիվանդ, առավել եւս հաճախորդ չկոչելու համար: Սակայն բարեկամս ավելի բորբոքեց:

- Եղբայր, խոսք միայն բժիշկներում չի վերաբերի, այլ հասկալիքներ հեռախոսի, կայքէջի լրագրողներում, մանավանդ խմբագիրներում: Ոչ միայն անոնք. ձեր առողջապահության մասնագետ անգամ, վարչապետն ալ, որ ժամանակին խմբագիր եղած է, նույնիսկ ձեր դարձնալ ալ, որ կրթված մարդ կերելի...
- Թերեւս ժողովուրդին ավելի հասկնալի ըլլալու համար, բացատրեցի բորբոքված բարեկամս՝ թերեւս անտեղի կերպով դրոշմակիրության սակ վերցնելով մեր խմբագիրներին ու դրոշմակիր դրոշմակիրներին:

- Եղբայր, անոնց խոսքը բնավ հայերն չէ: Խոսք հասկալիքներ հեռախոսի վրայ է:

Տիպա՞նդ, թե՞ «դրոշմակիր»

սիլին կվերաբերի. խմբագիր չունի՞մ, սրբագրիչ չունի՞մ, ոճաբան չունի՞մ, չէ՞ն գիտեք, որ այդ բառը «հիվանդ» կնշանակի. անգլերեն patient-ն է, միայն ռուսական «ց» հնչյունափոխությամբ:

- Այո, հաստատեցի համակերպված, օտարաբանություն է, ինչպես ուրիշ շատ բաներ:

- Անտեղի, անճիշտ օտարաբանություն, լավեց հեռախոսի մյուս կողմից ընկերոջս ձայնը: Ինչպէս կրնա կորոնայով վարակվածը «դրոշմակիր» ըլլալ, ի՞նչպէս կրնա «դրոշմակիր», օրինակ, մեռնիլ: Կորոնայով վարակվածն ավելի լավ հիվանդ կրնա ըլլալ: Քիչ կմնա, որ «հիվանդանոց» բառն ալ «դրոշմակիրանոց», կամ «հիվանդապահուի» բառն ալ «դրոշմակիրապահուի» կոչեք:

Հանդիմանությունների սարսափի սակից դուրս գալու համար փորձեցի վերջ դնել զրոյցին ու խոսքս ուսումնասիրել եւ այդ մասին «բան մը» գրել:

- Լավ, բան մը գրե՛ք: Բացատրե՛ք այդ մարդը, դրոշմակիր թե՞ բժշկական, որ մեմբ հոս արեւմտահայերենը արդեն կորցնելու վրայ ենք, գոնե դո՛ւք մի կորսնցնեք արեւափայլերը: Մեղ է մեր լեզուն, ասաց բարեկամս ու կախեց խոսափողը:

Եվ իսկապէս, խոսքս կասարելու համար ընկա բառարանների վրա:

Պարզվեց, որ մեր անենախելացի բառարանը՝ Ս. Մալխասյանցի Բացատրականը, չունի «դրոշմակիր», մինչդեռ Եր. Աղայանի բառարանն ու-

նի: Կնշանակի այդ բառը ավելի ուժեղ ժամանակ փոխառություն է: Ֆրանսիական նշանակող Larousse-ը ունի նույն բառը, սակայն որդես երկրորդ բառիմաստ: Իսկ նորագույն որոշ բառարաններում այդ բառի դիմաց գրված է «արխիվ»: «Պրոշմակիր» օգտագործվում է անգլերենում, սակայն հենց հիվանդ եւ, երկրորդ, ամբուլատոր հիվանդ իմաստով: Առաջացել է լատիներեն patiente՝ համբերություն, տկալ, սղասել իմաստներից:

Եվ այսպէս, ընկերոջս դրոշմակիր կասարելուց, մի փչ «բառարանակերպում» զբաղվելուց հետո գրածս իրեն ուղարկեցի: Դժգոհ մնաց եւ այս անգամ երկտողով դասասխանեց: Արագում եմ նույնությամբ.

- Դուք ալ վարակվեք ես ուղղախոսության հարցերում մեջ հայաստանցիներու թեթեւմտությամբ: Շատ մեղմ, գրեթե չեզոք դիրք բռնեք ես: Պե՛տ է խիստ բառերով մնադաստի օտարաբանության այդ ախտանշանները: Որքան օտար բառեր եւ արտահայտություններ կը գործածեն, եւ մեկը չկա գիտեմ կեցնող: Հավանաբար ճիշտ այդ դրոշմակիր ալ հայաստանցի անենազարգացած մարդկան անգամ կըսեն՝ «խոսքը գնում է այն մասին»... Եղբայր, խոսքը ո՛ր կերպ: Տեղ մըն ալ չերթաք: Բայց լեզուն կերթաք: Պահ մը կանգ առե՛ք, հերիք եղա՛ք:

Զրոյցը վերադարձեց՝
Ս. ԱՎԵՏԻՔՅԱՆ

«PKK-ի այսպէս կոչված «հասուկ նշանակության ուժեր» Ղարաբաղում»

⇒ 1 Փաշինյանը, քաղաքական քննարկների համաձայն, ազգագրական նկարագիրը փոխելուց զատ, ոչ դրոշմակիր եղանակով միջամտում է նաեւ Լեռնային Ղարաբաղում առկա ռազմական կառուցվածքին: Ըստ քաղաքական քննարկների աղբյուրներից ստացված տեղեկությունների, ահաբեկչական PKK-ն Լեռնային Ղարաբաղ է գործուղում իր՝ այսպէս կոչված «հասուկ նշանակության ուժերին», որ զինվորական կրթություն ստանալու համար հայերին: Նշված աղբյուրներն ուժեղացնում են հրավիրել այնտեղ PKK-ի ազդեցիկի նոր ալիք բարձրացնելու մտադրության վրա: Միաժամանակ նշվել է, որ Սիրիայի հայերի Լեռնային Ղարաբաղում բնակեցմանը զուգընթաց՝ շուրջ 200 հայ զինվոր էլ անցել է ահաբեկչական PYD/YPG-ի շարքերը (այս կառույցները ֆրական են, Անկարան դրանց համարում է ահաբեկչական PKK-ի սիրիական թեւը, իսկ Վաշինգտոնը՝ Սիրիայի, այսպէս կոչված, դեմոկրատական ուժերի առանցքը):

Ենթադրվում է, որ հայ զինվորների հետ PKK-ի համագործակցությունը համակարգում է Ֆրանսիան եւ հայ զինվորականները Ֆրանսիայի միջնորդությամբ են բանակցում PKK-ի հետ: Ադրբեյջանում Իրանի նախկին դեստան Աֆշար Սոլեյմանին եւս հայտարարել էր, որ լիբանանցի հայերի բնակեցումը Ղարաբաղում, հարցի ընդամենը «սեփական» կողմն է, վերջին 2 ամիսներին Իրաքից եւ Սիրիայից PKK-ի հարյուրավոր ահաբեկիչ է գործուղվել Լեռնային Ղարաբաղ»:

Կարծում ենք մեկնաբանություններն ավելորդ են, դարձապէս սրամաքանությունն է հիվանդագին, իսկ դա միանգամայն հասկանալի է, որովհետեւ հայաստանի անասնական բնագրով տարածաշրջանի աղբյուրներից հրոսակը, սկսած 1991-ից, հայ ազատամարտիկների հետ կռիւ մեջ մտնելիս անեն անգամ դարձել է, Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության հռչակումից հետո սկսեց դարձել Արցախի դրոշմակիրական բանակի զինվորներին: Քանի որ Թուրքիայի դեկալարները հաճախակի հայտարարում են, թէ թուրքական դրոշմակիրական անվերապահ աջակցում է «եղբայրական» Ադրբեյջանին, կանգնելով մտադրութեան վերջինի կողմին, ադրբեյջան-

ցի հրոսակի անեն մի դրոշմակիր հայերից դրոշմակիր քննարկներում է նաեւ Թուրքիայի վրա: «Ազգ»-ի նախորդ համարում գրել էի այդ մասին, դարձապէս նշել, որ հողվածում «Ջոն Թորնթոն»-ի թղթակցուի նշած՝ «քաղաքական տեղակայված անվտանգության ծառայությունների աղբյուրները» դրոշմակիրներն ադրբեյջանական, որովհետեւ տեղեկատվության փոխարեն սարածում են աղաքատեղեկատվություն, որ ի վիճակի լինեն գոնե մասամբ արդարանալ իրենց թուրք եղբայրների առջեւ, ծածկելով հայերից կրած խայտառակ դրոշմակիրները ռազմի դասում, ի վերջո անվերապահ աջակցություն են ստանում այդ եղբայրներից:

ԵՐՎԱՆԻ ԱԶՍՅԱԼ

ՊԵՏՐՈՍ, ԱՄՆ

Վերջերս ԱՆԿԱՐԱՅԻՆ իր հերթական դրոշմաբերակցից մեկի ժամանակ նախագահ Էրդողանն ասաց. «Նրանք կան հասկանալու են ֆաղափականության եւ դիվանագիտության լեզուն, կան էլ այն յուրացնելու են մարտադաշտում ցավալի փորձառության հետեւանում»։ Արդ զարմանալից. «Թուրքիան բավականաչափ ֆաղափական, սնտեսական եւ ռազմական ներուժ ունի, որդետափ դասառնոսի իրեն դարձադրվող բարոյագործի ֆարձեղներն ու փաստաթղթերը»։

Այս սղառնալից խոսքերն ուղղված էին ՆԱՏՕ-ի անդամ երկրներից Հունաստանին, որի միջազգայնորեն ճանաչված սարածափային ջրերը փորձում է ասդասալել Թուրքիան։

Թուրքիան, իրոք, ռազմական նավերի ուղեկցությամբ, մասնագիտացված նավեր է ուղարկել Հունաստանի եվրոդական մայրցամաքի ջրային խութերում բնական զագի դաշտերն հետագոսելու նդասակով։ Թեժագող ճգնաժամը մեղմելու ջանքերը ցարդ չեն հաջողվել, որով հետեւի Հունաստանը մերժում է բանակցությունների սեղանի շուրջ նստել՝ մինչեւ Թուրքիան չդադարեցնի անօրինական հորսումները իր սարածափային ջրերում։ Թուրքիան նաեւ դադանջում է օգսվել կիդրական բացառիկ սնտեսական ջրային գոսիներից՝ նցելով «օրինական իրավունքները» անօրինական ճանադարհով ստեղծված Կիդրոսի հյուսիսային հասվածի, որի ինքնավարությունը Թուրքիան է միայն ճանաչում կոչելով այն Հյուսիսային Կիդրոսի հանրադետություն։

ՆԱՏՕ-ի եւ նրա եվրոդական երկրների դիրքորոշումները խառնաժողութային գերազանց իրավիճակ են ստեղծել, որից Էրդողանը կարողանում է օգսվել։

Ֆրանսիայի նախագահ Էմանուել Մակրոնը կողմնակից է Թուրքիայի դեմ դասժամիջոցներ գործադրելուն, որով հետեւի հավասացած է, որ Թուրքիան բանի տեղ չի դնելու կարգադրությունները, բայց հակադարձելու է միայն ձեռնարկված որոակի գործողություններին։ Ավելի վաղ Մակրոնը ՆԱՏՕ-ին բնութագրել էր որդետ «մահացած ուղեղով» մի կառույցի։ Այդ «գնահասակամի» ճճարսացիությունը այժմ հաստատվում է կագմակերդության դեկավարների գործելու անընդունակությամբ։

Որոակ շրջանակներում գսնում են, որ ՆԱՏՕ-ն հիմնվել էր դաշտամելու իր անդամ երկրներին արսափն սղառնալիներից, չունենալով անհրաժեշտ մեխանիզմները լուծելու համար ներփն բանավեճերը։ Չնայած սեղսեմբերի 24-25-ին նախաստեղված է այդ բանավեճերի օրակարգով Բեռլինում անցկացնել Եվրխորհրդի հասուկ նիստ, սակայն հաշվի առնելով անդամ երկրների միջեւ գոյություն ունեցող սարակարծությունները, կասկածելի է, որ վերջնական որեւէ համաձայնություն արձանագրվի։

Միացյալ Նահանգները որդեգրել է գործին չխառնվելու դիրքորոշումը, լիագորելով Գերմանիային կասարելու միջնորդի դերը։ Ֆրանսիան գրեթե միայնակ է մնացել դաշտամելու Հունաստանին։ Իսալիան եւ Իտալանիան թեմվել են Թուրքիայի կողմը, իսկ Գերմանիան փորձում է չեզոք դիրք բռնել իր դերը՝ որդետ միջնորդի ճիշտ կասարելու համար։

Միջազգային իրավունքն անսարակույս Հունաստանի կողմն է, բայց բախվում է Թուրքիայի նվաճողական սղառնալիներին, թողնելով, որ միջնորդները մի ելք գսնեն իրավունքի, օրինականության եւ անբարսավանության ու կանա-

կորության հասնող սկզբունքայնության միջեւ։ Դասավառում իհարկե Հունաստանն է լինելու տուժողը, ֆանի որ թույլ ու անգոր կողմն է։ Հայաստանում որոակ ֆաղափագեներ, որոնք շեփորում են միանալ ՆԱՏՕ-ին, դարձալոր են եզրահանգումներ անել Հունաստանի տառ դրությունից։ «Carnegie Europe»-ից **Ջուդի Դեմոսիս** նշում է. «Մեմք ականաստե նեմ լինում սարածաշրջանային հակամարտության մի վառ օրինակի այն մասին, թե ինչ կարող է դասաիել բազմաբեւեռ մի աշխարհում, որտեղ բացակայում է Մ. Նահանգների դեկավարության վառնական դերակասարությունը։ Սա ամենեւին էլ Մ. Նահանգների նախագահ Դոնալդ Թրամփի ֆնահաճույքի հետ կադված անցողիկ դաիերից մեկը չէ։ Ավելի ճիշտ կլինի ասել, որ դա կադված է նախկին նախագահ Բարաք Օբամայի Սիրիայում 2013-ին իր իսկ սահմանած կարմիր գծերին հավասարիմ չնմալու հետ»։

Նախագահ Էրդողանն օգսվում է ստեղծված անելանելի իրավիճակից

ցում, ինչդետ օրինակ Լիբանանում։ Այդ համայնքները նման են ռումբի, որ դասաս է դադթել որեւէ երկրում, որ խնդիրներ է առաջացնում Թուրքիային։ Չմոռանալ, որ որոակ ժամանակ առաջ Թուրքիան սղառնացել էր օգսագործել իր հզոր համայնքները Գերմանիայում եւ Հոլանդիայում՝ ընդդեմ այդ երկրների։

Հայաստանում որոակ շրջանակներ առաջարկում են նույն կերդ վարվել հաշվի առնելով, որ հայերն ադրում են աշխարհի գրեթե բոլոր երկրներում։ Բայց նման ֆաղափականություն վարելն ու արբանյակային համայնքները ֆաղափականադետ դասաս վիճակում դաիելը կարելի է իրականացնել միայն այն դեդում, երբ հայրենի տունը ուժեղ է եւ միասնական։

Հունաստանին եւ Կիդրոսին ահաբեկելու նդասակով թուրքական գորդերը Հյուսիսային Կիդրոսի գորդերի հետ համատեղ սկսեցին իրականացնել ռազմական գործողություններ Արեւելյան Միջերկրականում։ Միաժամանակ Թուրքիան Ադրբեյջանի հետ օգոսոսին գորա-

ռով էլ Հայաստանը զգասանում է եւ այդ ընթացում վերագնահատում իր ռազմական դաշնակցությունը Ռուսաստանի հետ։

Այսդետ, խոսելով Մոսկվայում սեղսեմբերի 4-ին կայացած ԱՊՀ, ԵՀԿ եւ ՀԱՊԿ- դաշտամության նախարարների համատեղ նիստում Հայաստանի դաշտամության նախարար **Դավիթ Տոնոյանը** ֆաղափական որոակի նշանակալից հայտարարություններ կասարեց։ Նախ՝ անմիջականորեն Թուրքիային ակնարկելով նա ասաց, որ անկայություններն առաջանում են, երբ մի երկիր փորձում է դարձադրել իր սարածափային աշխարհադափական փառասիրությունները՝ դիմելով լայնածավալ ֆայրայիչ միջոցների, որոնք սնվում են ծավալադաշտական գաղափարախոսությունից։

Տարածաշրջանում Թուրքիայի վսանգավոր ֆայլերը չեզոքացնելու նդասակով Տոնոյանը ավելացրեց, որ Ռուսաստանի ներկայությունը սարածաշրջանում, ինչդետ նաեւ ռազմադափական համա-

Ադրելով Օսմանյան մասսեւեռումներով սարված Էրդողանի հետ

գործակցության խորացումը Հայաստանի եւ Ռուսաստանի միջեւ ամենակարեւոր ազդակներն են, որ նդասում են դաիդանելու կայունությունն ու անվսանգությունը սարածաշրջանում։

Զաղափական տեսակետից նդասակահարմար էր, որ նման հարթակից այդդետ արսահայսվեր Հայաստանի դաշտամության նախարարը։

Սակայն, ցավոք, այս դիրքորոշումը անհասկանալիորեն շաս դաշտամության չի արժանանում իշխանամե տամուկում, որն զգալիորեն հակառուսական է դարձել։ Որոակ վերլուծաբաններ այնտեղ նույնիսկ կանխատեսում են Ռուսական դաշտամության անկումը։

Հույս ունենք, որ Տոնոյանը հայրենի վերադառնալիս ավելի ռեալիսական ուղերձ կկարողանա հաղորդել մամուլի ներկայացուցիչների այդ հասվածին, որդետափ նրանք խորհրդածելու նյութ ունենան։

կասարված փաստի առաջ կանգնեցնելով բոլորին։ Իր նախաձեռնություններից մեկը Լիբիայում Ազգային համաձայնության կառավարության առաջնորդ Հաֆիզ էլ-Սարրաժի հետ դայնանագիր կնքելն էր, մինչ միջազգային հանրությունը փորձում է այնտեղ խաղաղություն հաստատել երկու կողմերի՝ միջազգային ճանաչման արժանացած այդ խմբավորման եւ գեներալ Հաֆթարի կողմնակիցների միջեւ։ Այդ դայնանագիրը վրդվեցրել է Եգիպտոսի կառավարությանը, որը դասասսվում էր ռազմական գործողություններ իրականացնել։

Ի դասիվ Մ. Նահանգների, Թրամփի վարչակազմը նույնդետ մերժում է ճանաչել այդ դայնանագիրը, որը միակողմանի իրավունքներ է վերադաիում ինչդետ Թուրքիային, այնդետ էլ Լիբիային։ Հաշվի առնելով, որ ժամանակին Լիբիան Օսմանյան կայսրության մաս էր կագմում, որոակ խմբավորումներ այնտեղ ցանկանում են օգսվել թուրքական ժառանգությունից։ Թուրքիան այդ լիբիացիներին թուրքական ֆաղափացիություն է շնորհում։ Սարրաժը այդ մարդկանցից մեկն է, եւ նա երախսադարս է հիմա իր հովանավորին, որ նաեւ ռազմական միջամտությամբ ամրադնեց իր իշխանությունը։

Թուրքիան արդեն բավական ժամանակ է, ինչ ներթափանցում է սարբեր երկրներ եւ համայնքներ ստեղծում դրան-

վարժություններ անցկացրեց Նախիջեւանում, որը գործնական ամեն տեսակի նդասակների համար դարձել է թուրքական ռազմական հեմակետ։ Թուրքիայի այդ ֆայլին հակադարձելու նդասակով Հայաստանի եւ Ռուսաստանի գորամիավորումները համատեղ ռազմական վարժամներ անցկացրին վերջերս։

Էրդողանի վարչակազմը կոշտ ֆաղափականություն է վարում Ադրբեյջանում, այն ասիճամ, որ իշխող ալիելյան կլանը շփոթված իրավիճակում սարակուսում է, թե արդյոք կորցնում է իր ինքնավարությունը եւ այլեւս անկարող է շարունակել ԱՆԿԱՐԱՅԻ Եւ Մոսկվայի միջեւ կոռադասված իր ֆաղափականությունը վարել։ Նույնիսկ դարաբադյան բանակցություններում Բաբուն կորցրել է իր գլխավոր դերակասարությունը, այն զիջելով Թուրքիային։ Հայաստանը ֆաջ զիսակցելով կասարվածը հայտարարել է, որ դարաբադյան հակամարտության մեջ մեր հակառակորդը ոչ թե Ադրբեյջանն է, այլ Թուրքիան։

Կովկասում տեղի ունեցող այս փոփոխությունը ուժերի նոր տեղաբաշխում է դարձադրել։ Հայկական բանակը ջախջախիչ հարված հասցրեց Ադրբեյջանին Տավուշյան սահմանային դաշտազմի ժամանակ։ Սակայն Թուրքիայի նոր դերակասարությունը բացառում է նման հաղթանակի կրկնությունը։ Այդ դասա-

Թուրքիան գսնվում է Հայաստանի սահմանին, սղառնալով նրա գոյությանը՝ Օսմանյան դիսավորություններով, որոնք ընդգրկում են հարեւան սարածների նվաճումը։ Էրդողանի փառասիրություններին անդադառնալով, Ելլ համալսարանից դորձ. **Ալան Միխայիլը** նշում է, որ Թուրքիայի նախագահը փորձում է մրցել Սուլթան Սելիմի հետ, որ Եգիպտոսի մամլուներին դարտության մասնելուց հետո կրկնադասկեց Օսմանյան կարության սահմանները, գրավեց Մեֆան եւ Մեդիան եւ 1520-ին իրեն հռչակեց խալիֆ։ Պրոֆեսորը զգուշացնում է. «Մեմք դետ է մսահոգվեմք Էրդողանի դրսետրած սելիմյան բացառիկ ֆաղափական ներուժի մսասեւեռումների առթիվ։ Դա հզոր ֆաղափական գործչի դասնական մի օրինակ է, որ դասճառ դարձավ սարածաշրջանային դաշտազմների, կրնական փորամասնությունների ոչնչացմանն ու գլորբալ սնտեսական ռետուրսների հափշտակմանը»։

Օսմանյան կայսրությունը հիմնվեց բռնագավաթված երկրների ժողովուրդների արյան վրա։ Էրդողանը չի կարող վերականգնել այդ իշխանությունը առանց արյունահեղության։ Համաշխարհային հանրությունը ահագանգելու է սազմադին, թե՛ մի կողմ է ֆաշվելու որդետ չեզոք դիտորդ։

ՍԱԳ. ԲԱՐԳՆ. ՏՎՐՈՒՄ ԾՈՒԽԿՅԱԼԸ (The Arm. Mirror-Spectator)

ԷՂՈՒՐԴ ՉԱԼՍՅԱԼ

Առաջին հայացքից կարող է թվալ, որ այս երկու հասկացությունները ստեղծվել են բնորոշելու գրեթե նույն ամբողջությունը, սակայն դա ամենեւին այդպես չէ: Հայ հանրային ամենամեծ խնդիրներից մեկն էլ հենց այս հասկացությունները չհարբելը է: Հանրային խոսքում շատ հաճախ ենք լսում «ժողովրդի որոշում», «ժողովրդական դատարան», «ժողովրդական դատախազ» սերմերը: Առաջին հայացքից այս բառերը ոչ միայն որևէ բացասական երանգ չունեն, այլև բավականին ակամաջա-հաճ են: Սակայն երբ ծանոթանում ես համաժառանգային դատարանին, ակնհայտ է դառնում, որ այս արտահայտությունների սակ հիմնականում

սուբյանք նեղանում է հայրենիք, հեռանում նրանից, արարելուց չհիմնավորված խանդի շտապաններ ու դատարաններ է ներկայացնում հայրենիքին: Զաղափացին ղեկավարողն է: Ծնող՝ որ զավակին աղաչում է ամեն ինչով, ծառայում, աշխատում զավակի համար՝ փոխա-րենը դատարանում միայն ծերանա-լուց հետո իրեն մի փոքր «լավ մայր»: Ժողովրդին խաբելը հեշտ է: Ժողովուրդը ծուռ է՝ իր հերոսների դեմ՝ փառ, խելոք, բայց միամիտ՝ մեր Դավիթի նման: Զաղափացին գիտակցի է, հաճախ դակաս խելոք, դակաս «սի-րահարված» հայրենիքին, բայց հա-վենակաս ու սառնասիրտ: Ժողովուրդը հեշտությամբ վերածվում է ամբոխի ու երկար մնում ամբոխային հոգեվի-ճակում, իսկ ֆաղափացին, եթե նույ-

կել ու ժողովրդի կողմից դաստի-րակվել հայ եւ համաժառանգային դատարանում, մշակույթի, գիտու-թյան մեջ անջնջելի հեշտ թողած բազմաթիվ հայրերին: Ժողովրդի ծոցից են դուրս եկել ղեկավար հա-մար կյանքը զոհած բազմաթիվ հայ-րենասերներ: Ժողովուրդն է հասա-րակության հիմքը, ֆանգի ֆաղափ-ցին դուրս է գալիս հենց ժողովրդի ծոցից: Ժողովուրդը ամենեւին մեղի չունի, որ հաճախ թերուս է, հաճախ միամիտ: Ժողովրդի մասնիկը՝ ֆա-ղափացի դառնալու ճանապարհին ունի անցնելու զարգացման բազ-մաթիվ փուլեր: Այս փուլերի անցման սահունությունը աղաչում էլու հա-մար գիտակցի համարյալ եւ իշխա-նությունները ղեկ է աղաչում վեճ-բարենդաս միջավայր, կրթական

Գեորգ ԳՅՈՒԼՈՒՄՅԱՆ

Բանից անտեղյակ ենք, թե՛ պլոճիկ չունենք

Արայիկ Հարությունյանի հրաժարականի դա-հանջը դարձել է համարյա լայն ժողովրդի մե-նարկման թեմա: Շատերն են դատարանում նրա հրաժարականը՝ ՀՀ-ում, ԼՀԿ-ում, ԲՀԿ-ում, «ԿԱՍԶ» հասարակական նախաձեռնությունը, մտավորա-կաններ, կրթական մշակներ, ֆաղափացի գոր-ծիչներ են: Իհարկե, Արայիկ Հարությունյանի ներկայությունը ղեկավար կառավարման հա-մակարգում ուղղակի խեղկասկություն է, բայց ի՞նչ ենք մտածում մենք:

Անցյալ արվա վերջին կազմակերպել են այդ-դես էլ ղեկավար մի դասադուլ-բողոքի ակ-ցիա՝ նախարարի հրաժարականի դատարանում: Այնտեղ մի բան, որն այսօր անում են վերոի-շյալ ֆաղափացի ուժերն ու հասարակական կազմակերպությունները: Բայց, ցավոք սրտի, ինչպես ես, այնպես էլ նրանք, այդ ակցիաներից որևէ ղեկավար չեն ֆաղելու, որովհետև, ինչպես ա-սում են, «վերենտում» Արայիկ Հարությունյա-նին սիրում են:

Բացի այդ, ՀՀ վարչապետ Նիկոլ Փաշինյանը հսակ հայտարարել է, որ բողոքի ակցիա ղեկավար հանդիսացած եւ հանդիսացող չափորոշիչները ղեկավար ֆաղափացիության մաս են կազ-մում, իշխող «Իմ ֆայլը» խմբակցության գրեթե բոլոր անդամներն էլ հայտարարել են, որ Արայիկ Հարությունյանի հրաժարականի հարցը չի մե-նարկվում, ավելի՛ն իրենք սասարում են նրան:

Հիմա անհամեստ հարց՝ ի՞նչ է սալու Արայիկ Հարությունյանի հրաժարականի դատարանը, եթե իշխանությունները, մեղմ ասած, թե՛ անտեղ-յակ այդ դատարանի վրա, իսկ եթե ինչ-որ հրաժար-ման նախարարը հեռանա էլ, հեռանալու է միայն ին-քը՝ իր զաղափարը թողնելով... հաջորդին:

Ջրի կաթիլի ղեկավար է, որ Արայիկ Հարու-թյունյանը գործում է վարչապետի հովանու ներքո, այն երեխայի սրամաքանությամբ, որը ջարդում է հարեանների դատարանները եւ սանը խա-խուսվում ծնողի կողմից:

Այսինքն, դատարանները ճիշտ չեն դրված: Դրանք ազնիվ են, բայց ճիշտ չեն, կրթական ոլոր-տի դատարան եւ ուսուցիչ բարեփոխումների դա-տարանը ղեկավար է ներկայացնել առաջին հերթին հենց վարչապետին, եւ ամենեւին կարիք չկա այդ ճանապարհին դատարանում նրա հրաժարականը կամ հայտարարել, որ հայտնվել է կամ հայտնվելու է ֆաղափացի աղբամուղ: Պարզապես ղեկ է հասկանալ, որ այս ամենի անուղղակի ճարտա-րարներն ու դատարանի գլխավոր հասցեատերն, ինչպես նաեւ եղած վիճակի դատարանա-տան, մա է:

Այլ բան է, երբ որևէ մեկը վախենում է ֆաղ օգել վարչապետի բոսանն ու դատարաններ դնել նրա առաջ, այլ բան է, որ մարդիկ չեն դատարանում նրա հրաժարականը:

Իսկ ո՞վ է ասել, որ որևէ անհամաձայնության դեմքում ղեկավար է դատարանում ղեկավար դատարան: Գոնե հիմա այդ փուլը չէ, մարդիկ ղեկավար են մասնակի կերպով դի-մեն վարչապետին՝ աղաչում ելու, որ վիճակը վաթար է, մեղավորը՝ Արայիկ Հարությունյան խոսանը՝ դատարանում կամ խելոք բերել նրան, կամ հեռացնել դատարանից: Եթե գիտական հան-րույթն ստանում է վարչապետի բացասական դատարանը՝ ենթադրյալ դրական հանգուցա-լուծման բացասական արդյունքով, արդեն ղեկ է փոխի մարտավարությունն ու մտածի նրա հրա-ժարականի ու դատարանից հեռացման խնդրի մասին, եթե, թող ներկի ասել, այդքան ողնաճար ունի:

Գոնե այսօրվա դրությամբ ես չեմ տեսել մի գիտնականի, որ ստեղծված վիճակի համար մե-ղադրի վարչապետին, կամ/եւ դատարաններ նե-րկայացնի նրան, կրկնում են՝ գիտնական, ոչ թե անձեռնդիպի ղեկ ֆաղափացի թիմեր փոխող անդամ զանգված:

Եթե վարչապետն է Արայիկ Հարությունյանին. այսպես ասած, «դաբո» սալիս՝ հայագիտու-թյան հեշտ վարկելու այնպես, ինչպես ուզում է, աղա ո՞րն է միայն վերջինիս դատարաններ նե-րկայացնելու իմաստը: Բանից անտեղյակ ենք, թե՛ ղեկավար չունենք:

Զաղափացին ու ժողովուրդը

ստեղծված են բացասական, իսկ եր-բեմն նույնիսկ զազանային երեւոյթ-ներ:

Մի ֆանի օրինակով փորձենք հիմ-նավորել այս դեմքում: Սկսենք նրա-նից, որ համաժառանգային ֆաղափա-կան շատ լիդերներ, ովքեր հայրենի են իրենց դատարանային ու բռնադատ-ական հակումներով, հենց «ժողովր-դի դատարան» ու որդես «ժողովրդի ղեկավար» են հայտնվել ֆաղափացի երկնակամարում: Կնեմք միայն նրանցից մի ֆանիսի՝ ամենահայտնի-ների անունները. Մուհամմադ Զաղ-դափի, Սարգսյան Հուսեյն, Արուստի Հի-լեր, Ամին, Մուսուխյան: «Ժողովրդա-կան դատարան» են հիմնավորվել 1937թվականի սալիսյան ճնշում-ները ու «ժողովրդի թեմամիների» սղանդը:

Հիմա դառնանք խոսելու ֆաղափա-ցուց ու այս երկու հասկացություննե-րի արբերությունից: Նախ, «ժողո-վուրդ» կարող է գոյություն ունենալ ո-րեւէ վայրում՝ թեկուզ լեռնային յայլա-ներում՝ արբեր իշխողների իշխա-նության կամ նույնիսկ անիշխանու-թյան դատարանում: Մինչդեռ ֆաղա-փացու գոյության հիմնական նախա-դայանը ղեկավարության գոյու-թյունն է: Զաղափացին ինքը ղեկա-կանության ստեղծողն է, ղեկավարը ծառայողը, ղեկավարը հարկեր վճարողը ու ղեկավար համար դա-տարանայինություն կրողը: Ժողովր-դի համար հայրենիքը ծնող է. ինքը որ-դիական սիրով սիրում է հայրենիքը, հարկ եղած ժամանակ կյանքը չի խնայում հայրենիքի համար, բայց նաեւ հաճախ որդիական թեթեամ-

միսկ սրվում է ամբոխին միանալու գայթակղությունը, շատ շուտ է դուրս գալիս այս հոգեբանությունից: Ժո-ղովուրդը իշխանություններից ունի բազմաթիվ դատարաններ, ֆաղափա-ցին իշխանություններին ունի բազ-մաթիվ հարցեր:

Ժողովուրդը՝ իշխանություններին ղնսրելիս փնտրում է փրկիչ, մեսսիայի ու մեկին, որն իր փոխարեն կրի ամ-բողջ դատարանայինությունը, մինչդեռ ֆաղափացին ղնսրում է լավ կառավարիչ:

Ընթերցողին կարող է թվալ, որ մենք միտում ունենք նսեմացնել ժո-ղովրդին կամ ֆննադատել: Բայց այդ-դես չէ: Ժողովրդի ծոցից են դուրս ե-

համակարգ, որն ի գորու է դաստի-րակել ֆաղափացի: Պե՛տք է հանրակր-թության ոլորտը վերցվի ղեկավար խիստ վերահսկողության ներքո՝ սկ-սած առարկաների բովանդակու-թյունից, վերջացած կադրային ֆա-ղափականությամբ: Սա ֆաղափա-ցիական հասարակության ձեւավոր-ման ճանապարհին անհրաժեշտ լու-ծումների ղնդամենը մեկ արբերակ է, բայց՝ թերեւս ամենակարեւորը:

Վերջում ղեկ է ավարենք լավաճե-սական կամ կիսալավաճեական նոտայով: Մենք հավաքական առու-նով, հրաճալի ժողովուրդ ենք, բայց՝ վաթ, չկայացած ու չկրթված ֆաղա-փացիական հասարակություն:

Դուկ. Մաթոսյանի նոր գիրքը՝ «Հայաստանի առաջին հանրապետությունը»

Լիսաբոնի Գալուս Գյուլբենկյան հիմնարկության հայկա-կան համայնքների բաժնի ֆինանսական օժանդակությամբ, Ֆրեզոնի Կալիֆոռնիա ղեկավարման հրատարակչա-տանը լույս է ղնծայել դուկ. **Պետրոս Մաթոսյանի** խմ-բագրությամբ «Հայաստանի Ա. Հանրապետությունը (1918-20 թթ.)՝ հռչակման 100-ամյակի առթիվ: Զաղափականություն, հասարակություն, դիվանագիտություն» հատրը՝ դուկ. **Ռի-չարդ Հովհաննեսյանի** առաջարկով:

Հատրը վերոնշյալ հրատարակչաճան կողմից վերջերս ստեղծված «Հայագիտական Ուսումնասիրությունների ղն-կերություն» (SAS) շարքի 2-րդ գիրքն է եւ նվիրված է դուկ. Ռիչարդ Հովհաննեսյանին՝ իր կեղարյա հայագիտական աշխատանքների համար:

Առաջին հանրապետությունը ստեղծված էր ներքին թե ար-տաքին բազմաթիվ մարտահրավերներ դիմակայել: Զաղա-փական եւ դիվանագիտական առանձնահատկությունների խորը ֆննարկումը հարստացնում է մեր գիտելիքները այդ կարճատեւ հանրապետության մասին: «Մեծ դատարան էր աշ-խատել գիտնականների այս կազմի հեշտ եւ ղնդրվել այս

ծրագրում», մեկ է Մաթոսյանը, շնորհակալություն հայտնելով հայագիտական ուսումնասիրությունների շարքի գլխավոր խմբագիր՝ **Բարյոն Մաթոսյանին**՝ իր ան-վերադարձ աշակցության համար:

Հատրում ներառված են Մաթոսյանից եւ Ռ. Հով-հաննեսյանից բացի, նաեւ Հուրի Բերբերյանի, Արի Շեֆ-երյանի, Սեդա Օհանյանի, Ռուբինա Փիրոնյանի, Վարդան Մաթեոսյանի, Յակոբ Օսիեցկիի, Կարապետ Մուսաբա-նի, եւ Ջորջ Բուռնությունի ուճագրավ ուսումնասիրու-թյունները: Հատրի գաղափարը առաջացել էր 2018-ին SAS-ի եւ Գյուլբենկյան հիմնարկության կազմակերպած գիտաժողո-վի ղնթացում:

Մաթոսյանը SAS-ի նախագահն է, Ներսիսյանի (Լինկոլն) համալսարանի Միջին Արեւելի դատարանի բաժնի դուկ. օգնական եւ հեղինակ Սենթրոք հա-մալսարանի լույս ղնծայած «Հեղափոխության խորակ-ված անուշխները: Ազատությունից բռնություն» Օսմանյան կայսրության վերջալույսին» հատրի:

ԲԱՆՏԻԱՐ ՀՈՎԱԿԻՄՅԱՆ

Թասերագետ

Առաջին համաշխարհային դաժնորեն ավարտված և զինադադար հայտարարվելուց հետո, թուրքական կոստանդուպոլիսում և հալաբոսում հայկական փրկված Կիլիկյան Հայաստանի բնակչությունը սկսել է մի փչ ազատ շարժվել: Խաղաղությունը իր հետ ազատություն բերելով, մարդիկ սկսել են նաև ստեղծագործական աշխատանքներ անել:

Թուրքական բռնություններից ազատված հայության մի որոշ մասը սկսել է կամաց-կամաց վերադառնալ իր հարազատ բնակավայրը: Նրանց են միացել նաև արևմտյան և գերմանիայից ազատված բազմաթիվ մշակուրականներ:

Արաբական անառաքներից, Տեր Ջորի սարագրությունից ողջ մնացած գաղթականության մնացորդներն անսեր-անսիրական որբերի հետ ժամանակավոր առաքան են գտել Բեյրութում, Հալեթում և Կիլիկյան հայաբնակ ֆաղաֆներում ու գյուղերում: Այդտեղ են բաց երկնքի տակ, լավագույն դեպքում՝ թիթեղածածկ վրաններում դիմակայել ամեն սեսակի հիվանդությունների, մարդկային մեծ կորուստներով ամառները, կյանքի կոչվել:

Տեղացի հայրենակիցների կողմից համեմատաբար նորաստեղծ ժամանակներ են ստեղծվել նրանց համար՝ արհեստներ սովորելու, կրթություն ստանալու, մշակութային կյանքով ղեկավարությունները հաղթահարելու համար: Մշակութային կյանքը էլ իր հերթին է հոգացել սառած ժողովրդի բարոյա-հոգեբանական ցավերը մեղմելու գործը:

Հալեթահայությանը հաջողվել է Տեր Ջորի արևմտականներից 1918-ին փրկվել դուրսահայ թաքստական գործիչ Անոս Մասաթյանի (1882-1965) կյանքը: Վերջինս իր շուրջը հավաքելով երիտասարդ թաքստասերների, նույն տարում կազմակերպել է «Մեյլոմեն» երիտասարդ թաքստախումբը և ներկայացումներ տալով նրանց: Ազգակիցների հոգեբանության կայունացմանը:

Մասաթյանը լինելով օրվա հոգեբան անբաժան գործիչ, գրել ու բեմադրել է ժամանակակից կյանքի վերաբերող «Ահա՛ սերունդը» վերնագրով մեկ գործողությամբ յոթերորդ: Պիեսում դասկերպվել է ամեն սեսակի դժվարությունները հաղթահարող և ազատություն վայելելու տենչին ձգտող ու հասնող հայ մարդու կերպարը: Պատահական չէ, որ ներկայացման հանդիսատեսների շարքերում գտնվող անգլիական ու ֆրանսիական բանակների բարձրաստիճան զինվորականներին զարմացրել է, թե դեռ երեկ հրի ու սրի միջով անցած այս մարդիկ ինչպիսի կամք ու զորություն ունեն, որ կարողացել են հանդիսատեսի ոգեւորությունը բարձրացնող ստեղծագործություն գրել ու բեմադրել:

Այսպիսի ոգեւորությունից մեծնչված Մասաթյանը սկսել է նաև դասական դրամաներ բեմադրել: Այդ դրամաներից երկուսը դասական նշանակություն են ունեցել: Առաջինը եղել է Շիրվանզադեի «Պատվի համար» դրաման, իսկ երկրորդը՝ Շեքսպիրի «Համլետը», որում Մասաթյանը նախադաս, դեռևս 1909-ին և 1911-ին, ներկայացրել է նույնպես Հալեթում, որը իրավամբ կարելի է համարել արաբական երկրներում առաջին թաքստական ֆաղաֆը, որը 3 տարի հետո, 1911-ին, դարձել էր սարածաբանական Շեքսպիր ներկայացրած առաջին ֆաղաֆը:

1918-ի ընթացքում «Մեյլոմեն» թաքստասեր խմբի ուժերով Անոս Մասաթյանը բեմադրել է նաև Ա. Կոնան-Դոյլի «Շերլոկ Հոլմս» յոթերորդ, իսկ հետո՝ «Համլետը», ինքն էլ կատարելով Համլետի դերը: Այս օրացումը Հալեթում է գտնվել նաև երիտասարդ բանաստեղծ Գեորգ Արաթյանը, որը հետագայում դեռ էլ ճանաչում ստանալով Կառվարենց գրական անունով (1892-1946): Կառվարենցը հայտնի է որքան նաև «Համլետի» թարգ-

Կայ թաքստական կյանքը Կիլիկիայում՝ ֆրանսիական գրավման օրերին

մանիչ: 1919-ի հուլիսի 5-ին Պոլսի Հայ դրամատիկ ընկերության թաքստախմբի դերասանների ուժերով Անոս Մասաթյանը այդտեղ ևս բեմադրել է «Համլետը» Գեորգ Արաթյան-Կառվարենցի թարգմանությամբ: Ինքը կատարել է Համլետի դերը, իսկ թարգմանիչ Արաթյանը՝ Ա. դերասանի դերը: Արդյո՞ք Հալեթի «Համլետ» է՞լ չի եղել Գ. Արաթյանի թարգմանությունը: Թեև ուղղակի սկյալներ չկան, բայց հավանականությունը Արաթյանի կողմն է:

Արաթյանի գրչին է դասկանում նաև Հալեթում նրա գրած «Հայաստանի հույսը» այլաբանական յոթերորդ, որը 1918-1919 թթ. բեմադրվել է Հալեթում և Կիլիկյան ֆաղաֆներում: Այդ խախտության «հույսը» նույնպես վերաբերել է ժամանակի ֆաղաֆական անցերին և հուսադրել ժողովրդին:

1918-ի նոյեմբերի 19-ից լրագրող Սեդրակ Կեղեկյանի խմբագրությամբ Հալեթում սկսել է լույս տեսնել «Հայ ձայն» թերթը, որը լուսաբանել է ինչպես ֆաղաֆական կյանքում սեղի ունեցող իրադարձությունները, այնպես էլ ֆաղաֆում ել մեծակա վայրերում կատարվող երեւոյթները: 1919-ի փետրվարից «Հայ ձայնը» շարունակել է լույս տեսնել Ադանայում և ծառայել նույն նպատակներին:

Մասաթյանը Հալեթում ավարտելով ներկայացումների շարքը, 1919-ի մարտի կեսերին իր «Մեյլոմեն» թաքստախմբով նույնպես անցել է Ադանա: Թաքստախմբի հետ Ադանա է փոխադրվել նաև երիտասարդ երաժիշտ (ջութակահար, Կոմիտասի հինգ աշակերտներից մեկը) Բարսեղ Կանաչյանը (1885-1967) իր դեկավաթյամբ երկուսն երգչախմբով ու երաժշտախմբով: Կազմակերպվել են թաքստա-երաժշտական ձեռնարկներ:

Այս առնչությամբ Ադանայի «Կիլիկիա» թերթի 1919-ի մարտի 21-ի համարում գրվել է. «Ա. Մասաթյանի Մեյլոմեն Հայ թաքստախումբը մեկ ֆանի օր առաջ Հալեթէն հասաւ Ադանա՝ Պոլիս երթալու համար: Հայկական այս վերջին անհախճնթաք աղէտէն ետ Պոլիսէն դուրս կազմուած անդրանիկ եւ կարեւորագոյն թաքստախումբն է այս»: (1)

Կարեւորելով թաքստախմբի սկսած գործունեությունը, թերթը միաժամանակ նշել է նրա ստացած գնահատությունը օտարների կողմից և ցանկություն հայտնել, որդեգիր խումբը կիլիկյան օրացման մեջ էլ մնա և խանդավառի հայի սրտերը, ինչպես Հալեթում:

«Մեյլոմեն» թաքստախմբի ներկայացումներն Ադանայում սեղի են ունեցել Արգարյան վարժարանի սրահում: Առաջին ներկայացումներից մեկը եղել է Շիրվանզադեի «Պատվի համար» չորս գործողությամբ դրաման, որը հասարակայնությանն է ներկայացվել 1919-ի մարտի 22-ին: Դերերի կատարմամբ հանդես են

եկել՝ Էլիզբարյան- Ս. Խաչերյան, Երանուհի- օր. Նվարդ, Բագրատ-Արաթյան (Գեորգ Կառվարենց), Սուրեն- Եղիշե, Ռոզալիա- Տ. Գոնսայան, Մարգարիտ- Տ. Զարուհի (Խաչերյան?), Օթարյան- Անոս Մասաթյան, Սաղաթել- Արամ Շիրինյան, և ուրիշներ: (2)

Հաջորդ օրը՝ մարտի 23-ին, «Պատվի համարը» կրկնվել է հայ զինվորների համար: Մարտի 26-ին և 29-ին «Մեյլոմեն» թաքստախումբը հանդիսատեսներին ծանոթացրել է Հակոբ Պարոնյանի «Պարսասար աղբար» կատարողության բեմադրությամբ:

«Մեյլոմեն» թաքստախումբն ընդառաջելով ժողովրդի փափագին, ապրիլի 5-ին էլ բեմ է հանել երեք գործ: Դրանք են՝ Ժ. Ռիվոլեի «Վերադարձը», «Վիռի ճաշարանին ծառան» զավեցող և Հ. Բասայի «Կույրը» թարգմանական յոթերորդ:

Ապրիլի 13-ին՝ կիրակի օրվա կեսօրից հետո սրված ներկայացումը եղել է «Շերլոկ Հոլմսը»: Այս յոթերորդ ներկայացման գագաթնակետը մասին «Հայ ձայն» թերթում գրվել է. «Մասաթյան և իր ընկերները՝ Պ.Պ. Խաչերյան, Կառվարենց, Պալեան և իր ֆիլ. Խաչերյան աս յաջող կերպով կատարեցին իրենց դերերը և ջերմաղէտ ծափահարուեցան: Ադանայի մեջ ուրախալի է տեսնել ներկայութիւնը գիտակից և խղճմիտ «Մեյլոմեն» հայ թաքստախումբին»: (3)

Ադանայում իրենց հյուրախաղերն ավարտելուց հետո, Մասաթյանի և Կանաչյանի խմբերն իրենց գործունեությունը շարունակել են Կիլիկյան մի այլ ֆաղաֆում՝ Մերսինում: Զաղաֆ հասնելու հաջորդ օրը՝ ապրիլի 21-ին, սեղի Հայ ազգային միության նախաձեռնությամբ և ֆրանսիական կառավարչի հովանավորությամբ սրվել է «նվազային և թաքստական երեկոյթ»՝ հոգուս հայ գաղթականությանը: Երեկոյթը մեծ խանդավառությամբ է ընդունվել հայ և օտարազգի հանդիսատեսների կողմից:

Առաջին բաժինը եղել է երաժշտական կատարումների մասը: Երգ ու նվագի կատարման ժամանակ, մամուլի վկայությամբ աչի են ընկել դաշնակահարուհի Ֆիլ. Անճել Անճեյանը, ջութակահար Բ. Կանաչյանը, երգերի կատարմամբ Ֆիլ. Խաչերյանը («Հովերն առան») և Կառվարենցը (հունարեն):

Թաքստական մասում կատարվել են սեսարաններ տարբեր յոթերորդ, որոնց մեջ մեծ ընդունություն է գտել մասնավորապես Գ. Կառվարենցի «Հայաստանի հույսը» այլաբանական յոթերորդ: Հայրենասիրական այդ յոթերորդ՝ Մայր Հայաստանի և Հույսի հուսադրական գաղափարը, «իրբերի խորհրդանիշ Հայ զինվորին երեկոյթ ելեկրական լոյսի ցոլիմ տակ»՝ ծայր աստիճան խանդավառություն է առաջացրել հայ, հույն, արաբ երկուսն հանդիսատեսների մոտ: (4) Հաջորդ օրը մի խումբ հայ լեզուներականներ բացօթյա սեղան են դասարանել իր փափակ թաքստախմբի:

Թաքստա-երաժշտական միացյալ այս միջոցառումը Մերսինում կրկնվել է նաև մայիսի 28-ին:

Երեսուրի բնակչությունից 30-35 ընթացիկ հայրենի օջախ վերադառնալուց հետո, Մասաթյան-Կանաչյան միացյալ խումբը մտադիր է եղել ապրիլի 24-ին մի ներկայացում տալ ճիհանցիների համար: Կատարվել է նրանց մտադրացումը, թե՛ ոչ, հայտնի չէ:

Ապրիլի 28-ին Մերսինում իրենց վերջին երեկոյթը տալուց հետո, թաքստա-երաժշտախումբը գնացել է Տերսին: Այստեղ ևս սրվել է թաքստա-երաժշտական երեկոյթ Ա. Անճեյանի և Բ. Կանաչյանի մասնակցությամբ: Իսկ «Մեյլոմեն» թաքստախումբը ներկայացրել է Գ. Կառվարենցի «Հայաստանի հույսը» այլաբանական դասերը: Երեկոյթը եղել է ոգեւորիչ:

Թաքստա-երաժշտական միացյալ խմբի հաջորդ ելույթները սեղի են ունեցել Տարսուսում: Այստեղ էլ նախաձեռնությունը դասկանել է ֆաղաֆի Երիտասարդաց միությանը, հովանավորությունը՝ սեղի ֆրանսիական կառավարչի կողմից: Մայիսի 10-ին «Մեյլոմեն» թաքստախումբը ներկայացրել է Ա. Մասաթյանի «Ադանա ծառան» և Գ. Կառվարենցի «Հայաստանի հույսը» խիստ արդիական բովանդակությամբ յոթերորդ և մի զավեցող:

Անոս Մասաթյանի դեկավաթյամբ գործող «Մեյլոմեն» թաքստախմբի վերջին ներկայացումը Կիլիկյան Հայաստանում սեղի է ունեցել 1919-ի մայիսի 11-ի կիրակի օրը: Իրբերի հրաժեշտի ներկայացում, Արգարյան վարժարանի սրահում խաղացվել են վերահիշյալ «Ադանա ծառան» և «Հայաստանի հույսը» յոթերորդ:

Այսպիսով, ըստ «Կիլիկիա» թերթի սկյալների, «Մեյլոմեն» թաքստախումբը Կիլիկիայում 1919-ի զարման ամիսներին սվել է տասը ներկայացում: Մասաթյանը և Կառվարենցը մեկնել են Կ. Պոլիս և այնտեղ շարունակել իրենց գործունեությունը, իսկ խմբի մյուս անդամների ճակատագիրն անհայտ է:

Մասաթյանի հեռանալով Կիլիկիայի հայկական թատրոնը որոշ օրացում գործել է սեղական ուժերով, ըստ որում, նաև տարբեր վայրերում:

Արևմտահայ դրամատուրգ, խմբագիր և հրատարակախոս Սուրեն Պարթևյանի (Սիսակ Պարսիզդանյան, 1876-1921) 1916-ին գրված «Ձայնը հնչեց» յոթերորդ (1915-ի կովկասյան ռազմական կյանքից առնված) սեղ է գտել Կիլիկիայի Տերոթ 3ոլ (Չորս Մարզվան) բնակավայրի թատրոնում: Տեղի Կարմիր խաչի մասնաճյուղի խոստացած ներկայացումը կայացել է 1919-ի մայիսի 22-ին:

Այս յոթերորդ՝ հանդիսատեսի կյանքում ունեցած դերի ու նշանակության մասին ուսագրավ բնութագրություն է սվել Ադանայի «Հայ ձայն» թերթում տպագրված մի թաքստախոսական: «Հակառակ բեմական անհրաժեշտ կազմած և տարագնե-րու չզոյութեան,- գրված է թերթում,- յոթերորդ և խոստովանիլ, ներկայացումը յաջող անցաւ, տպաւորութիւնն ալ՝ զգալի եւ գոհացուցիչ: Առաջին անգամն էր այս, որ գիշերային հանդիս մը սեղի կ'ունենան Տերոթ 3ոլի մէջ: Ժողովուրդը կ'որհաւորելի փութկոսութեամբ եկած էր»: (5)

Ներկայացման վերջում սրվել է յոթերորդ բովանդակությանը հարազատ մի դասկեր: Մթության մեջ, զունավոր լուսավորության տակ կամավորուհին դասգարակով դուրս է տարել վիրավորներին: Ահա և սեղական ուժերի հնարամտության մի փայլուն օրինակ՝ իրականությունից առնված դասկերով արձագանքելը օրվա ֆաղաֆական կյանքին: Հայ Կարմիր խաչի մասնակցությունը կամավորական շարժմանը՝ ճերմակ զգեստով մի հայուհի ձեռքին դրոշակ օրջելով երգել է հանրահայտ «Լռեց. ամոլերը» երգը:

Արձաի ԲԱՆԶԻՆՅԱՆ

«Նա բռնկվեց ու մարեց ակնթարթորեն...»

Այդ զարմանալի Լեւոն Զոչարյանը

Վլադիմիր Վիսցկոյի հայկական առնչությունների մասին շատ է գրվել: Ցանկանում եմ ներկայացնել նրա ամենավառ բարեկամին, որի անունը՝ **Լեւոն Զոչարյան**, մշտապես հիշվում է որդես Վիսցկոյի կայացման մեջ մեծ ներդրում ունեցած անհաս: Սակայն մեծանուն երգիչ-բանաստեղծի մեծերից լինելը չէր նրա գլխավոր արժանիքը... Լեւոն Զոչարյանը բազմաճյուղի անձնավորություն էր, որի դիմանկարը կերտելու առիթը հանդիսացավ այս արի լրացած նրա ծննդյան 90-ամյակը եւ մահվան 50-ամյա տարեկիցը...

Սցենարիստ **Արթուր Մակարովը** Զոչարյանի մասին գրել է. «Չի կարելի գերազանահասել Լյովայի ազդեցությունը Վլոդյայի (եւ ոչ միայն նրա, մեր բոլորի) վրա: Լյովան կարողանում էր եւ անում էր ԱՄԵՆ ԻՆՉ. սուրալ ձիու վրա, քանակ փել՝ առաջին անգամ նստած լինելով, ջերմանավոր դուրս բերել նավահանգստից, Երևանում հյուսել, երգել, կիթառ նվագել, կռվել, եթե ինչ-որ մեկին դաժանորեն ուրիշ միջոց չկար, ֆուկուսներ ցույց տալ (ինչպես՝ թելած ատեղը անցկացնել այսի մեջ՝ առանց արյան) եւ անելներ ուսել...» (Владимир Высоцкий: человек, поэт, актер, Москва, 1989, с. 188):

Սակայն նա իր անունը դասնության մեջ թողել է որդես կինոբեմադրիչ... Հայ բեմի եւ աստուծոյի մեծ վարդես Սուրեն Զոչարյանի որդին ծնվել է 1930 թվականին, Թբիլիսիում: 1947-ին իր բարեկամ, աղաքա նշանավոր գրող Յուլիան Սեմյոնովի հետ ընդունվել է Մոսկվայի համալսարանի արեւելագիտության բաժինը, որտեղ սովորել է մեկ տարի, ապա 1950-1955 թթ. ուսանել է Մոսկվայի համալսարանի իրավաբանական բաժնում: Որոշ ժամանակ Մոսկվայի ֆրեական հեստիստությունում աշխատելուց հետո Լեւոն Զոչարյանը հիասթափվել է մասնագիտությունից եւ զբաղվում էր գրական գործերով, միջոցով ինքն զբաղվում էր թղթաբանությամբ: Մեծացած լինելով արվեստի միջավայրում՝ նա ի վերջո որոշել է նվիրվել կինոյին: Ավարտել է օպերատորների բարձրագույն դասընթացները եւ աշխատանքի անցել նախ Գորկու անվան կինոստուդիայում որդես ռեժիսորի օգնական, իսկ 1957 թվականից «Մոսֆիլմ» ստուդիայում՝ որդես երկրորդ ռեժիսոր: Նրան կասկածվում անվանել են «առաջինը՝ երկրորդների մեջ» եւ «խորհրդային կինոյի լավագույն երկրորդ ռեժիսորը»: «Խաղաղ Դոն» ֆիլմում Զոչարյանը եղել է Սերգեյ Գերասիմովի ընթերական, որդես ընթերակա եւ երկրորդ ռեժիսոր մասնակցել է նաեւ «Կազակներ», «Ողջեր եւ մեռածներ», «Անուսայի վրիժառուները» ֆիլմերին:

Դյուրահաղորդ, ընկերասեր, արկածախնդրությունների հակումով, կենսասեր, ուրախ եւ շնորհալու Լեւոն Զոչարյանի՝ Բուլոյ կառնեսնի նրբանցում գնվող բնակարանում հաճախ էին տեղի ունենում հավաքույթներ ամենասարբեր մասնագիտություն ունեցող հեստիստական մարդկանց մասնակցությամբ: Նրա մեծերից ընկերներից են եղել ոչ միայն Վլադիմիր Վիսցկոյի (որը վեց տարի աղբել է նույն շենքում, աղա մեկուկես տարի՝ Լեւոնի բնակարանում), այլեւ Անդրեյ Տարկովսկին, Վասիլի Շուկոչին, Էդմոնդ Զեոսայանը, Արթուր Մակարովը (Սերգեյ Գերասիմովի որդեգիրը) եւ այլք: Նա օժտված էր մարդկանց միմյանց կաղելու շնորհով: Պատմում են, որ երբեմն նրա քանն այնքան շատ մարդ է հավաքվել, որ նույնիսկ հենվելու տեղ չի մնացել, ուր մնալով դառնելու: Այդպիսի մի հավաքույթից հետո Լեւոնը Վիսցկոյի համար անկողին է օգտել... լրգարանակոնում: Նրանց ընդհանուր ընկերները բազմիցս ղնդել են, որ «Զոչարյանը Վիսցկոյի սովորեցրել է աղբել», ինչը ճշմարտություն էր, քանի որ Լեւոնը ութ տարի մեծ է եղել Վլադիմիրից, հեստաբար՝ ունեցել է ավելի մեծ կենսափորձ: Զոչարյանը Վիսցկոյի ներկայացրել է տարբեր նշանավոր անձանց. հայտնի է, որ մի անգամ նրան իր հետ տարել է Ռոբերտ Ռոժդեստևսկու կազմակերպած մի հավաքին, իսկ վերջինս, լինելով խորհրդային վերնախավի մոտ, հորդորել է հեռացնել Վիսցկոյին: Այդժամ Զոչարյանն ինքն էլ հեռացել է Վիսցկոյի հետ... Ռուս մեծանուն բարդի երգերից շատերն առաջին անգամ ինչել են նրա քանն, դրանց առաջին ձայնագրությունները կատարել է Զոչարյանն իր «Դեմո-10» մագնիսոֆոնով, իսկ Վիսցկոյ «Բուլոյ կառնեսնիում» երգը նվիրված է Լեւոնին: Վլադիմիր Վիսցկոյի ընկերասիրությունը ժառանգել է Լեւոն Զոչարյանից՝ ողջ կյանքում կարողացած չափ օգնելով ընկերներին, երաշխավորելով նրանց ծանոթներին... Ի դեմք, իր կինոկարիերայի հաջող սկզբի համար Վիսցկոյի նույնպես դարձավ նա Զոչարյանին, որը նրան ներկայացրել է այն ռեժիսորներին, որոնց ֆիլմերում հանդես է ելել որդես երկրորդ ռեժիսոր («Յեռացում դեմքի ափ», «Ողջեր եւ մեռածներ»):

Զոչարյանին իրենց արձակ գործերում մի քանի անգամ հիշել են Յուլիան Սեմյոնովը (մասնավորապես՝ «Բարոնը» գրվածքում) եւ Վլադիմիր Ալիմովը: Ըստ Սեմյոնովի՝ «Լեւոնը այդ տարիների Մոսկվայի հոգին էր: Նրան ձանաչում եւ սիրում էին տարբեր տարիքի ու մասնագիտության մարդիկ՝ բեռնակիրներ, գրողներ, տրամվայի ուղեկոորդներ, ժուլետներ, օդաչուներ: Նա օժտված էր հրաշալի դարձնելով՝ սիրահարվել սալ իրեն անմիջապես եւ հավիշյան»: Իսկ գրող **Միխայիլ Ռոչչին** իր հուշերում գրել է. «Լյովա Զոչարյանը, Արթուր Մակարովը, Գրիգոր Պոժեմյանը մեզ «նշանակալիություն» սովորեցրին. չիկնել երբեք վախկոտ, դաժանել թուլելին, առաջինը վճարել, դաժանել ընկերները, եթե հարկ լինի անգամ արյուն թափել, խղճալ երեխաներին եւ կանանց...»:

1965-ին Զոչարյանը որոշել է նկարահանել արկածային ֆիլմ Երկրորդ աշխարհամարտի տարիների մասին: Երբ նախագծին միացել է Տարկովսկին, տրդեղախարների սյուժեն վերածվել է թեմանու թիկունում հայտնված ջոկասայինների մասին դասնության: Այդպես երեք տարի անց կյանքի է կոչվել Լեւոն Զոչարյանի միակ ֆիլմը՝ «Հազարից մեկ շանը» (1968), որի սցենարը նա գրել էր Անդրեյ Տարկովսկու եւ Արթուր Մակարովի հետ: Վլադիմիր Վիսցկոյի հրավիրվել է նկարահանվել ֆիլմում, բայց հրաժարվել է՝ զբաղվածության դաժանով: Ի դեմք, ֆիլմում փոքր դերով նկարահանվել է հայազգի ձանաչված դերասան Գուրգեն Թոնունցը:

Ասում են, որ այս կինոնկարը շատ թանկ է մսել կենսափորձ եւ միանգամայն առողջ բեմադրիչի վրա, նկարահանումները ֆայթել են նրա առողջությունը: Երբ Զոչարյանի մոտ ախտորոշվել է մաշկի ֆուդկեղ, Տարկովսկին հրաժարվել է շարունակել աշխատել ֆիլմի վրա՝ առաջարկելով նշանակել նոր ռեժիսոր: Բժիկները Զոչարյանին հորդորել են

հրաժարվել նկարահանումներից, բայց նա համառորեն շարունակել է աշխատել: Երբ նրա վիճակը վատթարացել է, ֆիլմի նկարահանումն ու մոնտաժն աւարտին է հասցրել Էդմոնդ Զեոսայանը: Կինոնկարի դերմիերան տեղի է ունեցել 1969-ի աշնանը, Մոսկվայի կինոյի տարնը:

Հիվանդ վիճակում՝ Լեւոն Զոչարյանը դրվագային դերով նկարահանվել է Զեոսայանի «Ռուսական կայսրության թագը» ֆիլմում... Բժիկները նրան մեկ անսվա կյանք են սվել, սակայն նա աղբել է եւս կես տարի. ընկերները համոզված էին, որ եթե նրան մեկ այլ ֆիլմ նկարելու հնարավորություն տային՝ եւս կես տարի կաղբեր: Լեւոն Զոչարյանը մահացել է 1970 թվականի սեպտեմբերի 14-ին, Մոսկվայում, ընդամենը ֆառատուն տարեկան հասակում՝ թողնելով կնոջը՝ Իմնա Զոչարյանին (ծնյալ Կրիժեւսկայա) եւ յոթամյա դստերը՝ Օլգային:

Բազմիցս մննվել է այն հարցը, թե ինչու Վլադիմիր Վիսցկոյին, որն այնքան մեծերից է եղել Զոչարյանի հետ, այդպես էլ չի այցելել մահացու հիվանդ ավագ ընկերները ոչ հիվանդանոցում, ոչ տարնը, ոչ իսկ մասնակցել է հուղարկավորությանը: Այս հանգամանքը վրդովեցրել է նրանց ընդհանուր ընկերներին, որոնք դաղարել են շփվել Վիսցկոյի հետ: Որոշ ժամանակ անց Վիսցկոյի դասախար հանդիղել է Էդմոնդ Զեոսայանին ու հարցրել, թե ինչու է վերջինս խուսափում իրենից: Իմանալով դաժանը՝ Վիսցկոյի խուսովանել է. «Գիտես, Զոյս... եւ չէի կարող գալ: Ես չէի կարող Լյովային տեսնել հիվանդ, իրեն ոչ մնան... Լյովային՝ ֆառատուն կիղգրամ դարձած...»: Թե՛ Զեոսայանը, թե՛ Զոչարյանի այրին եւ մյուսները, ի վերջո ներել են Վիսցկոյին... Իրականում կարելի է հասկանալ երգիչին, որն ավագ ընկերը մահից հետո իր ելույթների ընթացում հաճախ է հիշել նրան, նրա բնակարանում ստեղծված երգերը՝ ասելով. «Նա հասցրեց նկարահանել միայն մեկ ֆիլմ՝ «Հազարից մեկ շան»... Նա բռնեց այդ շանը ու արագ մահացավ: Նա ինչ բան հասցրեց: Նա աղբեց հախուռն՝ բռնկվեց ու մարեց ակնթարթորեն...»:

«Հազարից մեկ շան» արկածային թիղերն այսօր թերեւս հեստիստի միայն խորհրդային ռեսո կինոյի սիրահարներին: Սակայն Լեւոն Զոչարյանի՝ որդես նրա վրա մեծագույն ազդեցություն թողած ավագ բարեկամի անունը մշատես եւ անխուսափելիորեն հիշատակվում է Վիսցկոյի նվիրված մեծածավալ գրականության մեջ...

⇒6 Մյուս օրինակը տեղի է ունեցել Աղանայում: Տեղի երիտասարդական երկտեղ միության կողմից, **Գեորգ Ծ.Ա. Ասլանյանի** հովանավորությամբ ներկայացվել է **Գրիգոր Անգուրի** (Սոնունյան, ?-1924) «Հայրենիքի ձայն» ողբերգությունը եւ մի գավեո: Ներկայացումը տվել է հոգուս Աբգարյան վարժարանի սրահի, որտեղ տեղի են ունեցել Աղանայում կազմակերպվող միջոցառումները: «Հայրենիքի ձայնը» ողբերգությունը կրկնվել է մայիսի 30-ին, այս անգամ Տիկնանց միության կողմից: Ողբերգությունից հետո, հանդիսատեսի տրամադրությունը բարձրացնելու նդատակով խաղացվել են **Գարեգին Ռոսունու** «Վեց ու կես դրոշի ժառանգությունը» եւ Գ. Կառվարենցի «Հայաստանի հույսը» ղիեսները: 1919-ի հունիսի 15-ին Աբգարյանի սրահում ներկայացվել են «Գիմեմոյի մը վախճանը» մեկ արարով դրաման եւ «Երկու շերտեր» երեք գործողությամբ կասկերգությունը: (6)

Դայ թատերական կյանքը...

1919-ի աշնան սկզբներին Աղանայում տեղի թատերատերների նախաձեռնությամբ կազմակերպվել է «Արար» թատերախումբը: Առաջին ներկայացումները տվել են սեպտեմբերի 3-ին: Նույն օրը խաղացվել է չորս գործ: Դրանք են՝ «Թեաթոի Արժանթին» թարգմանական կասկերգությունը դերասաններ **Գավալյանի** եւ **Եղիշե Դարբինի** (Չիլիկյան) մասնակցությամբ: Նրան հաջորդել է երաժշտական մի դասկեր: Աղա՝ «Ռուկի տաերը», որի մեջ Գավալյանը աղացուցել է «դերասանի իր յակուրթինները», իսկ Ազաի դերակատար Գավալյանը արդարացրել իր «Յաջող դերասան» լինելը: Թատերախումբը դերասանուհի չունե-

նալով բավարարվել է անփորձ օրիորդ Աննայի (մոր դերում) մասնակցությամբ: Օրվա վերջին ներկայացումը՝ ամենահաջողվածն է եղել «Երեք դավաղիրներ» երաժշտական կասկերգությունը Եղիշե Դարբինի եւ **Կ. Կարմիսի** բեմադրությամբ: Այս ներկայացումն մասնակցեցրից գնահատվել է **խրեն Գրիգորյանը**՝ երգերի կատարման համար: (7) Նոր, անփորձ ուժերով ստեղծված «Արար» թատերախմբի այս նախաձեռնությունը վկայում է թատերական արվեստի գնահատությունը Աղանայի հասարակական կյանքում: Հոգ չէ, թե բոլոր մասնակցները բավարար կարողություններ չեն ունեցել, կարելուր ձգտումն է եղել: Նրանց ֆաջակերողն են եղել Աղանայի մամուլը, թատերական արվեստը գնահատողները:

Հեսագա օրջանում վատթարանալով Կիլիկիայի վիճակը, առավել եւս Թուրքիայի բաժին դառնալուց հետո էլ ինչ հայերեն գիր ու գրականություն, ինչ երգերաժշտություն, ինչ թատերական արվեստ: Բոլորն անհետացան երկրի երեսից: Բայց քանի հայի փորումը շունչ կա, ինչպես տեսել է հաչատուր Աբովյանը, ղեկ է աղբի Կիլիկիայի փառավոր հիժողությունը: **Շանթազություններ**
1. Կիլիկիա (Աղանա) 1919, N9:
2. Նույն տեղում:
3. Հայ ձայն (Աղանա) 1919, N102:
4. Կիլիկիա, 1919, N25:
5. Հայ ձայն, 1919, N142:
6. Նույն տեղում, N152:
7. Նույն տեղում, N206:

ՍՈՒՐԵՆ Թ. ՍԱՐԳՍՅԱՆ

դպր. դրոժետուր

Վերջին երկու-երեք տարիներին մեր հասարակության կյանքը խիստ բեռնառակ էր: Մինչևի բավական այդ բեռնառակը հասկանալի էր, բեռններն էլ՝ հստակ: Իշխանություն-ընդդիմություն դաժան էին առաջ քաշվում դահանգները, դժգոհությունները, իսկ դժգոհողներն էլ դարձ էին ու ճանաչելի: Նրանց միջուկը երբեմն-երբեմն տեղի ունեցող բախումներն էլ հասարակության կողմից ըմբռնելի էին, ճանաչելի:

Թավալայինից հետո կրեթից շիկացած հանրությանը հանդարտեցնելու նպատակով մի անսեսանելի ձեռք հասարակությանը խցկեց վիհուսալ դաժան է «հնարավորություն արտահոսվեց» անկազակաճարհայնություն, սրճի չափ գովաբանելու կամ հայտնելու ում էլ ինչքան կուզենա եւ դրանով հագուրդ կսա իր զգացմունքներին ե... կհանգստանա, կխաղաղվի: Իշխանությանն ամբողջովին ձեռնու ալդ վիճակը բնականաբար երկար ձգվել չէր կարող. «հեղափոխության» թմբից հասարակությունն սկսել էր ասիճանաբար ուժի գալ, իշխանաժեռերին հիշեցնել սրված խոսուսունները եւ բողոքել օր-օրի իջնող կենսամակարդակի մասին:

Գնալով ուրվագծվում էր իշխանափոխության նոր ուրվակները, սակայն հենց այդ դրանից սարածվեց գահավարակը, որը մի տեսակ փրկողակի դեր կատարեց իշխանությունների համար եւ երկարացրեց նրանց կառավարման ժամկետները: Բոլոր օղակներում եւ բոլոր մակարդակներում էլ ավելի սարածում գտավ «լայվ»ային ֆաղափականությունը, որի միջոցով ամենօրյա ռեժիմով նախ՝ սկսեցին մեղադրանքներ հնչեցնել հենց իր՝ հասարակության հասցեին անկարգադահ լինելու եւ վարակը սարածելու համար, հետո էլ սկսեցին նրան շարժել խոսուսուններով կերակրել: Լավ, մինչևի ո՞ր, մինչևի ե՞րբ:

Դա բավարար չէր: Բավարար չէր թավալային շրջանում գրեթե ամեն օր ու ամեն ժամ արտահոսվող դաժան կրճատելու մասին եւ այլ նմանաբովանդակ հայտարարություններ թմբկահարելն ու հետո ինճա-

65-ից բարձր տարիք ունեցողները՝ խաղից դուրս

զոհ կեցվածով հայտարարել, որ երկու տարում այն ոչ միայն չի կրճատվել, այլև ավելացել է մեկուկես միլիարդ դուրանով: Բավարար չի, որ սրված շարժումներին հակառակ օր-օրի մարդկանց կենսամակարդակն իջնում է, երկիրն՝ աղֆասանում, դեռ կարողանում են ոչ միայն հոխորտալ, սղառնալիներ տեղալ մարդկանց հասցեին, այլև տուգանելու դասակարգով բռնանալ ու ստուգանել մարդկանց:

Օրերս էլ սոցցանցերում սարածվեց մի հայտարարություն, որ առողջադահուժային նախարարի հրամանով այսուհետեւ 65-ից բարձր տարիք ունեցողներին կարգելի լսարան մտնել ու դասավանդել: Որքան էլ փորձեցինք, մեզ չհաջողվեց դարձել այդ չարաբասիկ հրամանի իրական աղբյուրն ու իսկությունը: Սակայն նկատի ունենալով վերջին շրջանում մեր իշխանությունների դահվածն ու «օրինաստեղծ» գործունեությունը, այդդիպի հրամանի լինելիությունը չենք բացառում: Բայց ակամա հարց է առաջանում. ինչո՞ւ կարող է մի գերատեսչության ղեկավարը հրաման արձակել մեկ այլ ոլորտի համար: Հետո էլ այդ ո՞ր գործից անտեղյակ «խելոք» է մտածում, որ 65-ը գիտությամբ զբաղվելու եւ իր գի-

տելիներն ու կենսափորձը երիտասարդ սերնդին փոխանցելու վերջնասահմանն է: Անկեղծ ասած, որքան էլ արդեն գրեթե սովորել են անհեթեթ հրամաններ ու կարգադրություններ լսելու, սակայն այդ ասիճանի... կարծում են դա անհիմն է ամբողջովին եւ ավելի շուտ հնարավոր ինչ որ մի բան:

Առիթը ներկայացել է ուզում են մեկ անգամ եւս հիշեցնել մեր իմաստուն ժողովրդին, որ մենք, որո՞ւնք ազգ, մեր բոլոր հիմնական բնութագրերով աշխարհում առանձնակի ենք: Թերեւս ճիշտն այն է, որ մենք եզակի ենք, հետեւաբար արարներ կան, որոնք մեզ թույլ տալ չենք կարող: Ակնհայտ է եւ վաղուց արդարացած իրողություն, որ մենք չունենք արյունակից ազգություններ, ինչո՞ւնք մյուսները (գերմանական ցեղեր, կովկասյան ցեղեր, սլավոններ, արաբներ եւ այլն), որ նույնիսկ մեր լեզուն, որ թեւեւ հյուսիսամարկվարային ուժերով տեղադրվեց Հնդկարդական էթնոլեզվաընթացիում, սակայն չի մտնում ոչ մի լեզվախմբի մեջ՝ առանձնակի է եւ միակը, որ ունի 36 հնչյուն (ըստ հնդերի՝ 36 թիվը Տիեզերքն է եւ գերագույն երդումը):

Ավելին, մենք ունենք մեր ուրույն գեներալիզմ ու մեր ուրույն մարդաբանական

տեսակը (արմենոիդ), որով տարբերվում ենք մնացած մարդկությունից: Իսկ մեր բնօրրանն ու կենսասարածը՝ Հայկական լեռնաշխարհը, սկսած նախադասական ժամանակներից, արժանացել է առատալեզվական բնութագրերի եւ հին աշխարհում ընկալվել որո՞ւնք արարչության վայր, ասվածների բնակավայր, փրկության երկիր, ֆաղափալթության օջախ եւ այլն: Աշխարհի որեւէ այլ տարածքում մարդկության չի արժանացել: Ուրեմն ինչո՞ւնք է բանը, ի՞նչ խորհուրդ կա այս ամենի մեջ, ո՞վ, ինչո՞ւ եւ ե՞րբ է մեզ գտել մյուսներից:

Մտնել հարցեր են, որոնց սղառնից դասախանները չունեն: Բայց դրանցից ինճ թույլ են տալիս եզրակացնելու, որ բարձրարժեքային ժողովրդի ներկա վիճակն իր այդ կոչումից շատ է հեռու եւ ավելի շուտ ցածրարժեքային կարգավիճակում է հայտնվել: Այլ կերպ չեն կարող մտածել, ֆանի որ մի ժողովրդի ազգընտրյալ իշխանություն եթե իր վերաբերմունքով, չնչին աշխատավարձեր վճարելով (օրինակ՝ ԳԱԱ առաջատար գիտաշխատող դրոժետուրին՝ 121 հազար դրամ) արդեն նաեւ մերժում է 65-ամյա մարդկանցին եւ նրան իր կյանքից դուրս է հրավիրում, աղա ընդամենը մտնելու առիթ է տալիս, որ դա ոչ այլ ինչ է, եթե ոչ խելացի եւ կենսափորձ ունեցող մարդկանցից վախի ու զգուշանալու անթափույց զգացողության դրսեւորում:

Բավական է, սթափվե՛ք, այսուհետ հեռու գնալ հնարավոր չէ: Մի մոռացե՛ք, որ մեր համազգային հղաբարություն Հայոց բանակում ծառայում են ու ծառայելու են նաեւ այդ մարդկանցից իրողություններն ու թողնելը, որոնք հայրենի ու դահողերը որքան էլ կարողանան «վասն հայրենեաց» ծառայել, այնուամենայնիվ նաեւ կենդանի մարդիկ են, կենսաբանական էակներ, որոնք սնվելու, հագուստ կրելու եւ արժանապատիվ կյանքով աղբյուր իրավունք էլ ունեն...

15.09.2020

Հայկական ցուցահանդես Տրեւիզոյում

մակարդ: Այն մեզ է հասել վեհուքային եւ տառադանի դասնության միջով, այժմ զուրկ մարդկային եւ տարածֆային միասնությունից:

Որո՞նք են դասճանները եւ ինչո՞ւնք են առանձնահատկություններն այն ֆաղափալթության, որը լինելով աշխարհում դեռեւս ներկա եւ կենդանի, բախումնային իրավիճակներ է կրում իր ոչ վաղ անցյալի դասճանով եւ շարունակում է վառ դահել իր մակարդային եւ հոգեւոր դասնությունը: Առաջին ֆրիսոնյա երկիրը, որն իր հաստատուն խիղճը կազմավորեց իր կրոնի մեջ, հավասարիմ է մնում ինճավարության եւ ազատության սկզբունքներին նույնիսկ չլինելով ինճակառավարման իրավիճակում ու ինճարելով մակարդային եւ կրոնական համահարթեցման ճնշումներին:

Ցուցահանդեսը հրավիրում է ձեզ հայտնաբերելու այս եզակի ժողովրդի նշաններն ու հետքերը, որի դասնությունը մտնում է մոտեցման մի դահ է առաջարկում ներկա աշխարհին»:

Ցուցահանդեսի կազմակերպմանը մասնակցել է Վենեցիկի Միլիթարյան միաբանության անդամ հայր Վահան Օհանյանը: Նախատեսվում է դրոժետուր Սանդրա Ֆաբրո Վանցիանի «Հայոց ցեղասպանությունը. երեկվա դասճաններից մինչև այսօրվա հետեւանքները» գրի շնորհանդեսը:

Ա. Բ.

Հայ կինոն «Քրդական պատմության» էջերում

Ստամբուլում լույս տեսնող «Քրդական դասնություն» թուրքալեզու ամսագրի աղբյուրային-հունիսի համարն ամբողջությամբ նվիրված է «Քրդերը եւ կինոն» թեմային: Ի թիվս այլ հոդվածների, համարում լույս է տեսել Արծվի Բախչիյանի «Քրդերը խորհրդային հայկական ֆիլմերում» հոդվածը: Հեղինակը նշում է, որ հայ-ֆրդական հարաբերությունների թեման կինոարվեստում սկիզբ է առել սակավին մինչևի հայ կինոյի ստեղծումը՝ 1910-ական թվականների որոշ ամերիկյան եւ ռուսական ցարժանկարներում:

Հոդվածում մասնավորապես անդրադարձ է կատարվում աշխարհում ֆրդական թեմայով նկարահանված առաջին կինոնկարին՝ Հան Քելկազարյանի «Չարե» ֆիլմին (1926), ինչո՞ւնք նաեւ տեղեկություններ են տրվում Ամասի Մարտիրոսյանի «Քրդեր-եզդիներ» (1932) եւ այն հայկական կինոֆիլմերի մասին, որոնցում առկա են ազգությանը հերոսներ («Երկունք», «Կարոս»): Այս թեմայով վերջին ֆիլմն է Գեորգի Փարաջանովի «Աղամի գավակները» փաստագրությունը (2007) Հայաստանի եզդիների մասին:

Նշենք, որ սույն հոդվածի ընդարձակ տարբերակները նախատեսվում են տեսել թուրքերեն, նաեւ անգլերեն եւ իտալերեն թարգմանություններով:

Ա. Բ.

ՆԱԻՐ ՅԱՆ

Արայիկ Հարությունյանը դիմադրություն է «հեղափոխության» աթոռին

Արայիկ Հարությունյանը հրաժարական չի տալու. հույս չունենալ: Նա հայտարարել է, որ իր հրաժարականի դաժանագիշտ հիմքեր չկան: «Իմ ֆայլը» խմբակցության ներսում իր հետ ունեցած սարաձայնությունների մասին լուրերը նախարարը հերքեց, իսկ այն, որ թիմակից Պասգամավոր Արսեն Ջուլֆալյանը նույնպես ֆունդաշտել է նախարարի գործունեությունը, նրա աշխատանքն անհետանկարային համարել է, ըստ էության, մանրասրվա վայր դնելու դաժանագիշտ համարել է Արայիկ Հարությունյանի հետ ունեցած սկզբունքային անհամաձայնությունները:

Նախարարն այս անչությանը ասաց, որ Արսեն Ջուլֆալյանի հետ վերջին ամիսների ընթացքում

որովհետև, ինչպես ինքն է ասում, նրանք հիմնավոր դաժանագիշտություններ չունեն, եթե լինեն, դրանց հաս-հաս կդատաստանի:

Սեպտեմբերի 16-ի երեկոյան էլ ՀՀԴ երիտասարդական թեմը բողոքի ելք կազմակերպեց՝ Մասենադարանից ցածրվելով ԿԳՄՍ նախարարություն: Երիտասարդ դաժանակցականները դեռ անցյալ տարվա առնչման էին սկսել բողոքի ակցիաները՝ «Արայիկ, հեռացիր» կարգախոսով: Նրանք դասարկ տուփեր էին տարել նախարարություն՝ հորդորելով նախարարին իրերը հավաքել, տեղավորել տու-

չափորոշիչների ֆունդամենտին, Արայիկ Հարությունյանը չթափառեց հեղափոխությունը. «Եթե ունենալ չափորոշիչներ որակել են աղաճապահ, չնայած դրա սակ հիմք չկա, եթե ազգային է դասնության կեղծումը դասագրքերի միջոցով անցած երեսուն տարիներին, աղա, այո, թող մեզ անվանեն աղաճապահ, իրենց դասնություն կեղծելը՝ ազգային: Ակադեմիական որոշ քաղաքականների նման արձագանքի մասին ես առիթ ունեցել եմ ասելու. դարձադեպ նրանք զրկվում են եւ զրկվել են կրթության բյուջեի կերակրասացին մոտ լինելուց: Նրանք սասնամյակներ շարունակ ասացել են հոնորարներ՝ այդ թվում նաև նախորդ ռեժիմի համար դասնության դասագրքեր կեղծելով կամ նրանց ակամոջին հաճոյություն գրելով: Մենք դարձադեպ նրանք զրկվել են այդ հաճոյից»:

Արայիկ Հարությունյանը դիմադրություն է իր «հեղափոխականի» աթոռին: Իր թիմակիցների հետ ունեցած սարաձայնությունների մասին լուրերը օդում կախած տեղեկություններ է համարում, իսկ թե ինչ է ասում ու դաժանագիշտ ընդդիմությունը, կարճ է կաղում՝ իր հրաժարականը դաժանագիշտ հիմքեր չկան, եթե լինեին, ինքն առաջինը կհրաժարվեր նախարարի դասնակցից, բայց ֆանի որ ինքը հեղափոխության առաջնորդներից մեկն է ու կրթության, գիտության, մշակույթի եւ սպորտի ոլորտներում բարեփոխումներ կատարելու առաջնություն է ստանձնել, ուսի վճռել է՝ մինչև վերջ գործել:

Հեթանոսական դժգոհությունը ԿԳՄՍ նախարարությունից կաղված է դողոցներում դիմակ կրելու դաժանագիշտ հետ: Հանրակրթության դասնության մեջ առաջին անգամ առաջին դասարանիցները դողոց գնացին դիմակներով՝ առանց ծաղկեփնջերի: Ունեցել են դաժանագիշտ, երկրաշարժի, քաղաքական, սովի, մութ ու ցուրտ տարիների սերունդ, բայց դիմակով սերունդ մինչև հիմա չէին ունեցել: Ունեցանք: Առաջին դասարանիցների լուսանկարները մարդու սիրտ են մղկացնում. փոքրիկ, սիրունիկ դեմքերը փակ են, բայց աչուկներն աճում են ինչ ասում են, ուրախություն, հույս, բայց եւ վախ ու անորոշություն են արտահայտում:

Նախարարը դիմակների դեմ բողոքողների դաժանագիշտ էլ ունի՝ մեղմ ասած՝ հանգիստ նստեց տեղերը ու ֆեյթ-էջերում սուտ մասնագիտական ուսումնասիրություններ ու հայտարարություններ մի արեք, թե իբր դիմակ կրելը վնասում է մեր երեխաների առողջությունը: Առողջադասարանի եւ ԿԳՄՍ նախարարները հո մեր երեխաների թեմամբ չեն: Այնպես որ, Արայիկ Հարությունյանը իր գործելաճան, դիրքորոշումներում ու ֆաղափականության մեջ սխալ բան չի տեսնում: Ոչ բողոքեք, ոչ էլ իզուր հրաժարական դաժանագիշտ:

չի հանդիմարել ու ֆունդամենտներ չեն եղել, եւ նրա դիրքորոշումներն ու տեսակետներն իրականությանը չեն համադասաստանում: «Հնարավոր է, որ կոնկրետ ֆունդաժանությունների մի մասը ընդունեին, օսկուններ անեին: Այդ հարցերը խմբակցության հետ իմ հանդիմարումների ժամանակ չեն բարձրացվել: Արսեն Ջուլֆալյանի ընդհանրական հայտարարություններին չեն անդրադարձա՞ն»,- ասաց նախարարը:

ԵՊՀ ուսանողները, համավարակով դաժանագիշտ, ուսման վճարների մասնակի փոխհատուցում են դաժանագիշտ, բուհ չընդունված դիմորդները մեկ ամսից ավելի բողոքի ակցիաներ էին կազմակերպում: Նախարարն այդպես էլ չընդունեց ու չհանդիմարեց նրանց հետ: Բացասում է ընդունելության ֆունդամենտների հաջորդ օրերին օրական տասը հանդիմարում է ունեցել դիմորդների հետ, լսել նրանց, ֆունդակել առաջացած խնդիրները, բայց ֆաղափական որոշ քաղաքականների կողմից օգտագործվող դիմորդների մյուս խմբին չի հանդիմարել ու չի հանդիմար, որովհետև նրանց օրակարգում այլ խնդիր է՝ իր հրաժարականի դաժանագիշտ:

«Լուսավոր Հայաստան» խմբակցությունը եւս անվաստություն է հայտնել Արայիկ Հարությունյանին, ինչին հաջորդեց սեպտեմբերի 16-ի բողոքի ակցիան ԱԺ-ի դիմաց: ԿԳՄՍ նախարարը չի դաժանագիշտ դասաստանել ընդդիմարի ուժերին,

փերի մեջ ու լիք նախարարության շենքում ու իր աթոռը:

Արայիկ Հարությունյանը սվարաթեք արկղերի դաժանությունը չի մոռացել: Ասում է՝ եթե հարկ լինի, Կրթության եւ գիտության դաժանակցական նախարարների օրով կատարված չարաժանությունների մասին վկայող դաժանական փաստաթղթերը դասաստանությունից կվերցնի, կփաթեթավորի, կտեղադրի արկղերի մեջ եւ կուղարկի ՀՀԴ-ին:

Ի դեպ, երիտասարդ դաժանակցականները հանդես են եկել հայտարարությամբ՝ իրենց ձեռակերպմամբ՝ Արայիկ Հարությունյանի աղաճապահ ֆաղափականության դեմ դաժանագիշտ, որը համավարակի դաժանագիշտ ընդդիմարվել էր, վերսկսում են եւ այսուհետև նախարարի հրաժարականի դաժանագիշտ բողոքի ակցիաները դարբերական բնույթ կկրեն:

Հանրակրթական առարկաների չափորոշիչների հարցը շարունակում է ֆունդաժանության ալիք բարձրացնել ժամանակ առ ժամանակ ավելի բողոքով: Հիմա ինչ թե աս հանդարսվել է: Նախարարը կրկնեց՝ դա ոչ օրենքի նախագիծ է, ոչ էլ որոշում, ընդամենը աշխատանքային տարբերակ է, որի դրույթների վերաբերյալ յուրաքանչյուր ոք կարող է իր կարծիքն արտահայտել, համաձայնել ու չհամաձայնել: Ինչ վերաբերում է բողոքներին, թե ակադեմիական քաղաքականները չեն մասնակցել

Փենջաբցի սիխերը հայտնաբերում են Ցեղասպանությունը

Կանադայում աղորդ մոտ լինող փենջաբցի սիխերից (sikhs) մեկի հետ առցանց հարցազրույցի ընթացքում կանադաբնակ Անի Դյուզդարանյան-Մանուկյանը դարձել է, որ նրանք վերջերս հայտնաբերել են հայերի Ցեղասպանության վերաբերյալ որոշ սկզբունք, որոնք հիշեցրել են նրանց Հնդկաստանում 1984-ին տեղի ունեցած ըստ տարբեր աղբյուրների, 8-ից 17 հազար սիխերի կազմակերպված ջարդերի ցարքը:

Արջան Մանուկյան անունով մասնագիտությամբ համայնֆային դասնաբան սիխ երիտասարդը դասնել է, որ որդես դասնակներն ունեցել է երկու հայ եղբայրների, որոնց սանը մի անգամ հրավիրված լինելով նկատել է, որ հյուրերից այն կողմ, մի անկյունում առանձնացած մի դաժանակցական կարմիր մի ալքոն է թերթում: Երբ մոտեցել է, դաժանակցական նրան դասնել է, թե դրանք 100 տարի առաջ Թուրքիայի կառավարության իրագործած ցեղասպանությունից փրկվածների՝ իր նախնիների լուսանկարներն են: Տեղեկությունը Արջանին ստիպել է խորանալ դասնության մինչ այդ իրեն անհայտ էջերում եւ դարձել, որ եւ իր հորական, եւ իր մորական աղորդադրերը 1916-19 թվերին ծառայել են բրիտանա-հնդկական բանակում: Նա նաեւ գտել է իր աղորդադրերի հետ ծառայած մեկ այլ զինվորի գրառումները, որտեղ նկարագրված են եղել Իրաֆի անադասներում հայ կանանց եւ երեխաներին որդես աղաստարան ծառայող «տեղահանվածների ճամբարների» առջյամ: «Կանանց մասերին մասնակցող կային, բայց քաղաքացու ոչ մի անուն չկար: Սիխ զինվորները վրաններում զսմվող երեխաներին տալիս էին իրենց ուսելիքը: Նրանք նաեւ թույլ էին տալիս նրանց, որ խաղան իրենց մորուհիների ու զխի փաթեթների հետ: Կանանց եւ երեխաների մեծ մասը սեռական ոսնձգությունների զոհ էին դարձել եւ խիստ վախեցած տեղ ունեցին», զրկված է եղել օրագրում: Արջանը խուսափել է ավելի մանրամասնելուց դեպքերը, ֆանի որ դրանք մեծ ցավ են դաժանագիշտ նրան: Նա միայն ավելացրել է, որ Առաջին աշխարհամարտի օրերին, ըստ իր հայտնաբերած փաստերի, գերի ընկած սիխ եւ բրիտանացի զինվորներին օսնձնացնող տեղավորել են տեղահանված հայերի ճամբարներում, բայց նրանք ֆրիսոնյա եւ մահմեդական ռազմագերիներին առանձնացրել են սիխ եւ հիմնական ռազմագերիներից, ուղարկելով այս վերջիններին Ռաս-էլ-Այնում զսմվող «վասագույն կայաններում» ճամբարներ, որտեղից աշխատեին Բաղդադի երկաթգծի կառուցման վրա: «Թուրք զինվորները սիխերին ստիպում էին միս ուտել, կտրում էին նրանց մորուհիները եւ փախցնում նրանց զխի փաթեթները», դասնել է Արջանը հավելելով՝ «Այդ ծանր դաժանագիշտ նրանք իմ նախնիները ակամաստ են եղել հայերի սանջամներին: Երբ մենք մոտեցանք մի ջրհորի, միջասների մի ամբողջ խումբ դուրս թռավ այնտեղից: Սխալոր ծանր հոտ էր զալիս: Ջուրը դիտարկել էր խմելու: Ջրհորում խեղդանալ էին արել հայերին», այս տղերն էլ Արջանը գտել է մեկ այլ սիխ ռազմագերու՝ Սիբիր Սարբադիկարի հուշերում, որոնք հրատարակվել են «Adhi Le Baghdad» (դեղի Բաղդադ) խորագրով:

Արջանի հետ հարցազրույցը որքան հետաքրքիր փաստեր էր դարձնում, նույնքան հուզիչ ու սրտաճնկի էր, եզրակացնում է Անի Դյուզդարանյան-Մանուկյանը «Միտր Սիբիրի» էջերում:

ՄԵԼՆՆԱ ԲԱԴԱԼՅԱԼ

Թե ինչ սեղանների 1 կլիմի, այնպիսի Եւրոնապոլիսում էլ կանկարկվի, այսպես մտածում էին: Ոչ սովորական սեղանների 1 եղավ, մի անհամար...

Երբեմն հայտնվում են ֆանաստիկ մարդիկ՝ ասես գեհնի սակից ու ֆանաստիկ լուսամուկներ անում՝ մոլորակը դեկավարող ոչ երկրածին գոյությունների մասին, որոնք ամբողջովին անհայտ են...

Մեզ քվում է՝ վաճակաբե, չար կասակ, հե՛տո աբեմանում ու նայում ենք մեր կյանքին: Ինչ որ բան վաղուց շուտ եկած է, դա իմացել են բոլոր՝ փչեթե Եւրոնապոլիսում, իսկ ամենալուսավորները դրվել են լուսանցքից դուրս՝ ոչ միայն վերելների կողմից, այլ հենց՝ ամբողջովին: Գիտնական կյանքն է գլխավոր շուտ եկել, մեկ անորոշության փուլ՝ հայտնի հեփաթի ճանադարին անհամար կորցրած այն երկու երեխայի նման մոլորված: ամենքն են լուսանցքում հայտնվել: Ծնողը փոփոխվել է դարձել մեծադարձ ճանադար դարձաներից մերս է մտնում ու չգիտի՝ նրան ինչ է սղասվում... ճանադարին ենք մտնում է: Գիտնական ֆանաստիկ լուսամուկներում լուսանցքը բարձր են արագորեն սարածվում են այստեղ, թե մի ժամանակ անհամարություն էր, հիմա ոչ միայն անհամարություն է, այլև՝ թեմանություն, եթե մի ժամանակ հիասթափություն էր, հիմա ասելություն է, ու անբարոյականությունը նորմ է դառնում: հասարակական սարածից բազմաթիվ հակասությունների մարտադարձ վերածված: սա Բաոս չէ, հաղա ի՞նչ է:

Մի նկար է Եւրոնապոլիսում մի Բանի օր սոցցանցերում՝ մի չհնադ, բարակիկ փոփոխի աղջնակ՝ դեմքի ընդգծված արտահայտությամբ: զարմանք է՝ շուտ բոլորը դիմակավոր են, իմեն անդիմակ...ասես ուրիշ մոլորակից լինի, ասենք՝ Փոփոխի Ի՛նչ Բանի, Բոլորիցից երազանքի, որտեղ այլ բարոյականություն ու չափումներ կան: Բայց այստեղ էլ՝ այս կոճ մոլորակում այլ չափումների մարդիկ լուսահում են, ուղղակի հոգին լաղերին միացրած մարդ է լուսահ՝ նրանց սենյակում համար...

Օրենս ընկերներիցս մեկը Եւրոնապոլիսում ու կարելու շեանյութ էր սարածել ֆեյսբուքյան իր էջում՝ մեր ժամանակի ռուս նշանավոր մաթեմատիկոս Գրիգորի

Պերելմանի մասին (Բրիտանական The Daily Telegraph - ի 2007 -ի հրատարակած «Ներկայում ամբողջ հարյուր հանձարները» ցուցակում Գրիգորի Պերելմանը իններորդ հորիզոնականում է), որտեղ ներկայացված էին նրա կյանքային, մասնագիտական ճանադարի առանցքային դրվագներ՝ նրա մաթեմատիկական հայտնագործությունները՝ մասնավորապես 19-20-րդ դարերի ֆրանսիացի մաթեմատիկոս, շեանյան ֆիզիկայի մասնագետ Անրի Պուանկարեի հիդրոգրաֆիկապատկերում, որը միջազգային գիտական աշխարհում մեծ իրադարձություն է եղել (ափսոսացի, որ ինձ այն հասկանալի չէր գոնե մասնակի՝ չնայած մաթեմատիկայի դոկտորական ավարտական ֆունդի միակ գերազանց սացողն էի այդ սարվա Եւրոնապոլիսում մեջ, բայց կարելուր դա չէ): Այս լուսամուկում մեջ ամենից նշանակալի գիտության մարդու բարձր կերպարն է՝ գիտության հանդեպ նրա ազնվությունը, անաչառությունը, անարդարության մեծամեծը, նրա հրաշարումները՝ կեղծ աշխարհի կեղծ վերաբերմունքներից՝ դրամական դարձաներից, հեղինակավոր շեանյաններից: Պայա-

մարտիցից կենցաղով ամբողջովին անգամ ակամա բերանից թռնում են՝ թե կյանքը շուտ եկավ, հարաբերություններն էլ առաջվանը չեն: վերջին կես սարվա փորձությունը անհասարակ է դարձել վաղվա օրվա մասին դասկարգումները: Գիտնական վերաբերական է թվում 2 սարի առաջ օդ մեծած հողաբաղաճի «կոչումը», երբ այդ հողաբաղաճի միակ մասնագետները աշխատանքը հանրապետիկ չկորցնելու ու հանրապետիկ չհուզանվելու է, երբ ուսկանները սարերի մեջ են, ի՞նչ հե՛տո աշխատանքի՝ Բայելի, կանգնել մի տեղ ու սուգանել, սուգանել, բաժանմունք Բաոս վաղուցով Բայելներից՝ անդիմակավոր այդ անգամ անհնազանդներին: Սա, իհարկե, դիմակահանդեսի առաջին արարն է դեռ՝ առայժմ ձայներ լռեցնելու: դե որ Բանի փչեթե, այնքան փչեթե կխոսես, հե՛տ էլ՝ այդքան շուտ կմեռնես:

Մեր ազատությունները, եթե իհարկե դրամ էրբեւէ եղել են, հիմա միջնադարի գույներ են առնում, փողոցների դիմակավոր մարդիկ թվում են սվերներ, նրանք մաքուր անձանաչեյի են, երբեմն երբ համարձակվում են հանել, իրոք որ

հիշում են Փանոս Թերլեմեյանի «Կյանքիս հուշերի» Վարժարան- սղանդանոցը:

Իսկ մի ուրիշ տեղ 90 -ականներ տեղափոխող երթուղային սափու շեանյանություն է: այն ժամանակ մարդիկ ավստրալի դոմերից էին կախված, հիմա այս փոփոխի սարածում նրանք իրար գլխի են, խցկված, դիմակ-միմակ նշանակություն չունի արդեն, վերաբեր ազատ ելուստ է անում, Եւրոնապոլիսում: Այսպիսի կուսակումների ժամանակ սոցիալապետության մեկուկեսի կարգադրված նորմը ուսկանական ուսուցողությունից դուրս է: Բայց ինչու:

Մարդիկ տեսնում են, մարդիկ հո կոչվեցն, բայց ծոցում չեն հանում, Բայելում են գլխիկոր՝ դիմակավորված: Բողոքում են միայն ֆեյսբուքում, ԿԳՄՍ մախարարի հրաժարական են դառնում, թե դողոցը բան է դարձել, թե վախենում են երեխաների առողջության համար, թե կրթությունն աղավաղվում ու իր Եւրոնապոլիսում է մեկնում, սակայն մյուս կողմն անհողող է, թե՛ «Ես հեղափոխական թիմի առաջնորդներից մեկն եմ եղել եւ եմ, ես առաքելություն եմ սանձնել՝ ո-

Եվ որովհետեւ անհնազանդ ենք...

րի այսպիսի եղանակը բացառիկ մարդկանց մեծածնունդն է իհարկե: Այն հանդուրդն ունեն մաքուր՝ որքան անհրաժեշտ է մարդկությանը նման ազնվական խառնվածով անհասների ներկայությունը: Եներգիա, որ կոչված է ներդառնության բերել մոլորակի խախտված բալանսը, միաժամանակ լուսահա կարելու չեն նրանք, ովքեր ընդունակ են տեսնել, զնահատել, հանրայնացնել նման մարդկանց խիզախումները, ովքեր ունեն հոգու այդ ազնվությունը:

Ժամանակին Ուայներ Մարիա Ռիկեն ասում էր. «Ո՛վ է խոսում հաղթելու մասին, դիմակայել, - ահա՛ ամենը»: Եթե կյանքը փորձություն է՝ մեծ գայթակղությունների վայր, մաքուր խնդիր է, թե ինչպե՛ս ենք դիմակայում այդ փորձությունները, ինչքանով ենք կարողանում ես մղել Բաոս գայթակղությունները:

Կյանքը Եւրոնապոլիսում է ծավալվել մեր շուտը կարծես նույն կերպ, սակայն թվում է, թե նույն կերպ: մարդիկ թափոնում են մտքերը, ներքին ճազամարդերը, էլ ավելի օտարացումը միմյանցից: ամե-

անձանաչեյի են դառնում: Մեր ազատությունները առայժմ լի ու բոլ վե՛սվե՛տում են ինտերնետային սարածներում, այստեղի մի երկրորդ աշխարհում մարդիկ արտահայտվում են ըստ իրենց կրթական ցենզի, ներքին դաստիարակության եւ իհարկե իմացության: Բառային այս աղմուկի մեջ ընթանում են այն, ինչ մոտ է Բեթ ու հասկանում, որ ժամանակավոր այս լուսահանը առայժմ բաց են թողել, որ մարդիկ չխեղդվեն հեղձուկից, որովհետեւ ամեն ասուն արարած իմենարտահայտվելու կարիք ունի մասնավոր ուսուցողության, եւ կարելուր՝ այստեղ սոցիալական դարձանի մարտի չի գործում: Ծնողներն այստեղ լի ու լի բողոքում են, օրինակ՝ թե ինչպե՛ս երեխային ֆիզիկուսուրայի դասը դարձադրել են դիմակավոր անել, եւ մա Եւրոնապոլիսում վաճ է զգացել ու չի կարողացել, մի ուրիշ տեղ դիմակավոր փոփոխների մեկուկես մեծամեծ հեղափոխությունը գծանշումից զատ դարձաներով են կարգավորել: Բա՛նս է, կոնցլազե՛ր է, ի՞նչ է, գայրաճում են մարդիկ: Ես էլ որտեղից որտեղ

լուսահ բարեփոխելու եւ ներկայում իրականացնում են: Եթե ես զգամ, որ գնում ենք սխալ ուղղությամբ, իսկ մեք հիմա գնում ենք ճիշտ ուղղությամբ, ես ինքս հրաժարական կսամ»: Երեկ արդեն բողոքողները փողոց էին իջել՝ ճիշտ հակառակ լուսահանում ու կոչելով: Միայն այսպիսի հեղափոխություն մեք արեցինք: փողոց փակեցինք անարգել՝ խաղ ու դարձ, դիմակ - զուռնայով, զուռնայով զանգուլակներով, այսպես հե՛տ ու հանգիստ ուղղորդեցին մեր լվացված ուղեղները, հիմա էլ բելառուսների գունավոր զանգուլակներն ենք ուզում դաճոթանել, իր մերից ինչ հասկացանք...

Այսպիսի սեղաններ, մի ուրիշ սեղաններ՝ բուրի դոմերի առաջ ցափ ու ցրիվ, դեմքը կորցրած առաջին կուրսեցիներով՝ հովվին կորցրած հոփ Եւրոնապոլիսում, ճերմակ վերնագետներով Եւրոնապոլիսում փոփոխների զարմանով, երբ դեռ երեկ իրենց բակերում ազատ - անդիմակ խաղում էին միմյանց հե՛տ ու նույն անելու են դասերից հե՛տ ու անում են: նրանց աղմուկն ձայները բակից մինչեւ ուժ երեկո չեն դադարում:

Գ. Գ. Ի դեռ, Եւրոնապոլիսում մի Եւրոնապոլիսում, օրինակ՝ Բեթիայում, մինչեւ 12 սարեկան երեխաները դիմակ չեն կրում: մեք ընդօրինակում ենք միայն վաճ:

Ի դեռ՝ այս կորոնա-ն իսկապես որ դիմակ էր: արդեն հայտնի է ամենքին, թե ինչպե՛ս են օգտագործում այն ըստ մոտահարմարության եւ ինչպե՛ս են մանրախոսում մարդկանց՝ ով ոնց կարող է՝ սկսած լուսահանումներից ու լուսահանական կարողություններից, մանր ու մեծ գերաստություններից, խո՛ւր կորոնա-ցիաներից ու ընկերություններից, Բաոս-ային, մարզային, համայնային կարողություններից, մինչեւ ամենամանրերը՝ փոփոխություններն ու սղասարկման զանազան՝ առա՛ման, սափու եւ այլ ծառայություններ:

Ում ինչպե՛ս հարմար է:

Միջազգային Երբիլ (Զուրիդասան) Եւրոնապոլիսում Ազգերի դարձանի համախառնային գործակալությունը թվիթերյան էջում հաղորդել է, որ նախկին

Ավելի քան 10 միլիոն աղքատ Միջին Արևելքում

Ում նշված ռեկորդային՝ 9.3 միլիոն աղքատներին ու սովյալներին Միջին Արևելքում եւս 2.2 միլիոն մարդ է զուճարվել՝ զգների չափազանց արագ աճի հետեւանով:

Մոտ Եւրոնապոլիսում հակամարտությունից հե՛տ այս ամռանը գներն այնքան են սիեզերական թռիչք արձանագրել Միջին Արևելքում արժեզրկման հետեւանում, որ սնունդը ձեռք բերելը կրկնակից էլ ավելի արժի ներկայիս, Բան 2016-ին նշված ցուցանիշները: Դա գլխավորապես ամերիկյան նոր դասձա-

միջոցների հե՛տ է կաղված եւ մաքս այն հանգամանքի հե՛տ, որ չափազանց դժվարացել է մարդասիրական օգնությունների մասնակարարումը տեղի բնակիչներին: Զորդանանի եւ Իրաքի սահմանային անցակետերը փակ են բոլոր շեանյան օգնությունների համար: ՄԱԿ-ի սլայդներով 400 հազար մահ է գրանցվել Միջին Արևելքում 2011-ից ի վեր, ավելի Բան 6 միլիոն մարդ լի է երկիրը, իսկ մոտ 6 միլիոն մարդ երկրի ներսում տեղահանվել է:

Կորել է Վահե Վլադիկի Մկրչյանի դիմումը
Վ. Վ. Մկրչյանը 2008թ. ընդունվել է Վանաձորի Գոլիանցե Թումանյանի անվան լուսահան համալսարանի Իրավագիտության ֆակուլտետի հեռակա ուսուցման բաժինը՝ այն ավարտելով 2013թ. (ԳՐ 244Ա/ՈՒ, 31,05)՝ ստանալով մանկավարժության բակալավրի աստիճան: Սացել է դիմում՝ AB N 166758, Գ 3197, որը կորել է:

ՀԱՎՈՐ ԱՍՍԵՐՅԱԼ

Պրահա

Կյանքից հեռացավ չեխ օսկարակիր կինոռեժիսոր Յիրժի Մենցելը

22 սարի առաջ նա պատասխանել էր «ԱԶԳ»-ի հարցերին

Սեպտեմբերի 18-ին Պրահայի Ռուդոլֆինում համերգասրահում չեխ մշակութասեր հասարակությունը վերջին հրաժեշտը կատարեց համրաճանաչ ռեժիսոր, սցենարիստ ու դերասան, Ամերիկյան կինոակադեմիայի օսկարակիր **Յիրժի Մենցելին**: Երկարատեղի կինոարվեստից հետո սեպտեմբերի 5-ին 82 տարեկան հասակում կյանքին հրաժեշտ արեց համաբարձրաբար կինոյի տեղեկի դեմֆերից մեկը: Նա զգնվում էր հիվանդանոցում, եւ նույնիսկ այս օրվա մահը ամսին «Ֆեբրոֆես» կինոփառատոնի մամուլի ասուլիսին, որտեղ դեմք է հայտարարվել, որ նրան է սրվում կինոփառատոնի «Համաբարձրաբար կինոյին մատուցած ծառայությունների համար» մրցանակը, իր փոխարեն ներկայացել էր կինը:

Ու քանի որ կինոփառատոնը հետաձգվեց եւ սկսվում է սեպտեմբերի 18-ին, ադա այդ կատակցությամբ փառատոնի օրացանակներում կցուցադրվեն նրա ֆիլմերը, իսկ լրագրողների հետ կհանդիպի նրա այրին:

Յիրժի Մենցելը չեխական նոր կինոյի ամենավառ ներկայացուցիչներից է, նրա մուսթը ոչ միայն չեխական, այլև միջազգային կինոաշխարհի սեղի ունեցավ սրընթաց: Նրա առաջին ուսանողական ֆիլմը նկարահանվեց դեռևս 1963 թվականին, երկրորդ ֆիլմը մեկ տարի անց Լոկարնոյի կինոփառատոնում արժանացավ կինոֆեյմադասների մրցանակին, իսկ չորրորդ ֆիլմով՝ «Գնացները՝ խիստ նշանակալից սակ», որ նկարահանել էր 1966 թվականին, Մանհայմում եւ Ադիս Աբեբայում, արժանացավ

«Գրան Պրի» եւ «Առաջին տեղ» մրցանակներին, իսկ երկու տարի անց՝ 1968ին, ստացավ ամերիկյան «Օսկար»: Մենցելի մի այլ ֆիլմ՝ «Իմ սիրելի փոքրիկ գյուղը», 1985ին նույնպես ներկայացվեց «օսկարի», բայց այս անգամ բախտը նրան չտոչաց, սակայն Մոնրեալի կինոփառատոնում ստացավ Հասուկ մրցանակ: Նրա նկարահանած ամենավերջին ֆիլմերից մեկը՝ «Ես ծառայել եմ անգլիական թագավորին», մեծ էկրան բարձրացավ 2006-ին:

Մենցելը նաեւ ակտիվ դերասան էր, թատերական ռեժիսոր ու սցենարիստ: Նկարահանվում էր սերիալներում ու ֆիլմերում: Նկարահանում էր նաեւ վավերագրական ֆիլմեր: Ինչպես չեխ դերասան **Սվետլան** էր ա-

սում՝ «Մենցելը հիվանդ էր կինոյով»: Այնուամենայնիվ վերջին տարիներին շարունակում էր խաղալ թատրոնում ու բեմադրել ներկայացումներ:

Նա առաջին չեխ կինոռեժիսորներից էր, որ սկսեց էկրանավորել չեխական գրականության դասականների ստեղծագործությունները: Վերջ ճակատ լավագույն ֆիլմերը ստեղծվել են հայտնի գրողներ Բոհուսլի Հրաբալի եւ Վլադիսլավ Վանչուրայի երկերի հիման վրա:

Յիրժի Մենցելին առաջին անգամ հանդիպեցի 1998 թվականին, Պրահայում: Այն ժամանակ «ՕՐԵՐ» ամսագիրը դեռ լույս չէր տեսնում, եւ նրա հետ հարցազրույցը տպագրեցի երեւանյան «ԱԶԳ» օրաթերթում: Այդ հարցազրույցը տեղի

ունեցավ իր գրասենյակում: Նա շատ բարձր տրամադրություն ուներ եւ բոլոր հարցերին դասասխանում էր առանց մտածելու, կարծես վաղուց գիտեր դրանց դասասխանները:

Իսկ երբ հարցազրույցի վերջում ցանկություն հայտնեցի լուսանկարվել, նա տեղից վեր թռավ, գրկեց իր սենյակում դրած Ասայինի կիսանդրին եւ սասց՝ նկարվեցի երեկով:

Խորհրդային տարիներին կոմունիստական իշխանությունները ժամանակ առ ժամանակ հոգնում էին նրա դեմ ղայքարելուց, երբեմն արգելում էին նրա անվան հիշատակումը, երբեմն էլ ֆիլմերը ցուցադրում էին առանց նրա անունն ընդգծելու: Այդ հարցազրույցում Մենցելն սասց, որ նույնիսկ երբ Միլո

Ֆորմանն է ստացել «Օսկար», չեխական թերթերը ոչ մի նախադասություն չեն գրել այդ մասին: Բայց ի տարբերություն Ֆորմանի, Մենցելը մնաց Չեխիայում, չարագաղթեց Ամերիկա եւ շարունակեց ստեղծագործել հայրենիքում: Մեր զրույցում Մենցելը նաեւ մի կարեւոր դիտարկում արեց: Արվեստում նրա համար կարեւորը Մարդն է եւ ոչ թե գաղափարը, քանի որ ՄԱՐԴՈՒ դասնությունը ավելի հարուստ է:

Իհարկե, Յիրժի Մենցելը աչքի էր ընկնում նաեւ իր ազատ մտածողությամբ, համընդհանուր մտայնություններին չհարկադրելով: Այդ որակներն էին ընկած նաեւ նրա բոլոր ֆիլմերի ու թատերական ներկայացումների հիմքում:

Թուրքիան արում է հարաբերությունները եւ հետո իբր զիջում անում

Փարիզը Հունաստանի կողմից է, մինչդեռ Անկարան Արեւելյան Միջերկրածովում եւ Հյուսիսային Աֆրիկայում Ֆրանսիայի գործողությունները գնահատում է որդեկան նոր կայսերական նկրտումներ էներգառետուրներով հարուստ տարածաշրջանում: Նախագահ Մակրոնը կկարողանար փարսել Երդողանի այդ կասկածները, եթե ձգտեր իբրեւ միջոցով հանդես գալ Թուրքիայի եւ Հունաստանի վեճի հարթման հարցում: Բայց դա տեղի չի ունենում, թեւեւ Ֆրանսիայի ղեկավարը հայտարարում է, որ իր նպատակը Արեւելյան Միջերկրածովում խաղաղության հաստատումն է:

Այս կատակցությամբ թուրքական Star gazete-ն հարկ է համարում հիշեցնել նաեւ Մակրոնի «րդական գործը», այն մասին, թե ինչպես Միջերկրային հյուսիսում Թուրքիայի գործողությունների դասճանակը նա հայտարարել էր «ՆԱՏՕ-ի ուղեղի մահվան» մասին եւ առաջ էր փաշել ՆԱՏՕ-ի կազմում Թուրքիայի մնալու հարցը: Հրատարակության կարծիքով, Հունաստանի եւ Թուրքիայի հակասությունները կշարունակեն խորանալ շատ ուղղություններով: Հրատարակությունը Անկարային նախագրուցացնում է, որ Փարիզը որոշակի փոխում սլաֆների ուղղությունը կվերահասցեագրի Ռուսաստանին, քանի որ Պուշինը նախընտրում է համաձայնության գալ Երդողանի հետ, այլ ոչ թե հակամարտության մեջ մտնել, մինչդեռ Ֆրանսիայի նախագահի ուղեգիրը Երդողանի գործողությունների օրացափակումն է ոչ միայն Մերձավոր Արեւելիում, այլեւ Եվ-

րոդայի ուղղությամբ: Ֆրանսիան Հունաստանի, Կիպրոսի եւ Իսրայիլի հետ արդեն իսկ գործարարություններ է անցկացրել այդ տարածաշրջանում: Մակրոնը հանդգնած է, որ Երդողանը «հասկանում է միայն ուժը», եւ «մյուս գործընկերներին կոչ է անում համախմբվել նրա ծավալողական ծրագրերը կասեցնելու համար»:

Ինչպես գրում է բրիտանական The Times-ը, ՆԱՏՕ-ի անդամ երկրներ Հունաստանն ու Թուրքիան այժմ հակամարտության մեջ են ոչ թե արտաքին թեմատիկ հետ, այլ միմյանց հետ: Փորձագետ **Սուհիլավ Տարասովի** կարծիքով, Եվրո-

միության ղեկավարներին սեպտեմբերի 23-24-ը կայանալիք զագաթաժողովում դժվար թե միաձայն ընդունվեն Թուրքիայի դեմ ուղղված դասճամիջոցներ: Ամեն ինչ կախված է նրանից, թե Եվրոմիությունը եւ ՆԱՏՕ-ն ինչպես կընկալեն Թուրքիայի նոր իրողությունները: Չէ՞ որ թուրքերի դեմ փաստորեն դասարաս են կռվել միայն Ֆրանսիան եւ Հունաստանը, Եվրոդայի մյուս երկրները միայն խոսով են համերաժխություն արտահայտում:

Անչափ հետաքրքրական դասկերացում արտահայտեց թուրքագետ, ակադեմիկոս **Ռուբեն Սաֆրասյանը**՝ դարգարանե-

լով ստեղծված իրավիճակը: Նրա խոսքերով՝ թուրքական կողմը նպատակալաց կերպով աղակալումացնում է իրարդությունը եւ արում հարաբերությունները ՆԱՏՕ-ի գծով գործընկերների հետ: «Դա Երդողանի յուրաքանչյուր վարագծային ռճն է», ասում է հայ փորձագետը: «Սկզբում ծայրահեղորեն արում է հարաբերությունները հավանական հակառակորդի (իրականում՝ դաճակցի) հետ՝ հասցնելով դասխանական վիճակի, իսկ հետո կարծես թե դիմում է ինչ-որ զիջման՝ իրականում ձգտելով իրավիճակից դուրս գալ առավելագույն օգուտով:

Հենց այդպես էլ կա: Թուրքական Oruc Reis հետազոտական նավը, որն այս օրվա հուլիսին ուղարկվել էր Թուրքիայի եւ Հունաստանի հակամարտության գոտի, վերադաճել է Անթալիայի ափերի մոտ զսնվող թուրքական տարածափային ջրեր: **Ա. ԲԵՇԵՅԱՆ**

Ճավակցական

Խոր ցավով առանց մեր գործընկեր Հովիկ Աֆյանի դասվելի հորեղբոր՝ **Սերգեյ Հովհաննեսի Աֆյանի** անժամանակ մահվան գույժը:

Խմբագրությունը խորապես վճացած է եւ կիսում է Աֆյանների սգակիր գերդասանին դասած ծանր վիճակը՝ երկնային միջնարկություն մաղթելով նրանց:

«ԱԶԳ»

Արա Աբրահամյան. Չարունակվող բարեգործություն

Երևանի Արաբիկ օրգանի «Արաբիկ եւ Պայծառ Աբրահամյաններ հիմնադրամ» բարեգործական ճառարանը արդեն 18 տարի է, որ հովանավորում է Ռուսաստանի հայերի միության նախագահ՝ Արա Աբրահամյանը:

Զնայած ճգնաժամային համավարակի այս բարդ իրավիճակին, մեծ բարեգործը չի զլանում շարունակել իր մարտահրավերները գործը սոցիալապես անապահով մարդկանց համար: Ծառարանի բացման

օրվանից, ներկայիս՝ 190 անդամ, օգտվում է այստեղից: Հասկանալի էր, որ ճառարանը առաջվա նման չի կարող անդամներին մասնաճանաչել: Այս պայմանում են սարքեր սեռակի սննդամթերքի չոր վիճակում՝ սանը մասնաճանաչելու համար: Արա Աբրահամյանը մասնաճանաչում էր մի քանի ցուցաբերում է իր հովանավորությունը, որդեսգի սոցիալապես անապահով մարդիկ հագեցած լինեն իրենց օրվա անհրաժեշտ սննդով:

Ծառարանից օգտվողները անչափ շնորհակալ են իրենց «աղու-հացով» աղանակողից եւ հայտնում են հոգաչափ շնորհակալություն Արա Աբրահամյանին, որին նրանք անվանում են «Սիրելի եղբայր»: Բարեգործը գիտակցելով երկրի ճգնաժամային իրավիճակը՝ ձգտում է ավելի անել, որդեսգի ոչ մի մարդ ղեկի չմնա, այլ նյութապես ու հոգեպես իրեն բավարարված զգա:

Բարի օրեր Ձեզ, սիրելի եղբայր՝ Արա Աբրահամյան, ֆաջառողջություն եւ նորանոր ձեռքբերումներ:

ՄԵՐԱՆՈՒՑ ՄՈՍՈՅԱՆ,
01.09.2020 թ.

Լրագրող, գծանկարիչ, արվեստաբան

Մեր թերթի նախկին աշխատակից, «Ազգ-Մշակույթ» էջի նախկին ղեկավար Լեւոն Լաճիկյանը օրերս դարձավ 65 տարեկան: Մի հանգրվան, որը թույլ է տալիս գեթ մի տախ հետ նայել ու վերհիշել անցած ուղին՝ իր ձեռքբերումներով, դժվարություններով, դեռեւս անկասար ծրագրերով եւ անցնել առաջ:

Լեւոն Լաճիկյանի ղարազայում այդ ուղին բավական հարուստ է ոչ միայն աշխատանքային, այլև ստեղծագործական իրադարձություններով ու ձեռքբերումներով:

Երևանի ղեշահամալսարանի բանասիրական ֆակուլտետում ու այնուհետև 1980 թ.ին գեղագիտություն մասնագիտությամբ ասպիրանտուրան ավարտելուց անմիջապես հետո Լեւոնը դասավանդել է Կոմիտասի անվան կոնսերվատորիայում, առաջ երկու տարի աշխատել «Ազգ»-ի խմբագրակազմում, ստորագրելով մշակութային բնագավառին վերաբերող հոդվածներ, որոնք վավերագրություն են կազմում «մութ ու ցուր» տարիների մշակութային կյանքի, եւ հետագայում առանձին լույս են տեսել «Անլույս օրերի ոգեղեն դրոշմներ» վերնագրով գրքում:

Լ. Լաճիկյանը աշխատել է նաև Օղերայի եւ Բալետի թատրոնում որդես մամլո ֆաբրիկայի, իսկ ավելի երկար՝ 1995-2011 թթ.ին Հայ օգնության ֆոնդում (ՀՕՖ)՝ նույն ղարազում, իսկ 2012 թ.ին ՀՀ Սփյուռքի նախարարությունում որդես ամերիկահայ համայնքների վարչության ղեշ: 2013 թ.ից ցայսօր դասավանդում է ԵՊՀ-ում եւ միաժամանակ շարունակում է համդես գալ մեր թերթում:

Բացի վերհիշյալ հասարից Լ. Լաճիկյանը

հրատարակել է 9 գիրք, որոնց ղուգահեռ ղրաղվել է նկարչությանը, Երևանում, հայրենի Գյումրիում, Մ. Նահանգներում, Կանադայում եւ Պոլսում սվել է օուրջ 15 ցուցահանդես՝ ցուցադրելով իր գրաֆիկական գործերը՝ ֆաղաբային շտարանների մասնցմամբ: 2015 թ.ին լույս է տեսել Երա գրաֆիկական բացիկաշարը «Գյումրի, իմ սեր» վերնագրով: Շուտով լույս կտեսնի նա «Պոլսը՝ հին եւ նոր» ղարկերագիրը:

Կրկին շնորհակալելով 65-ամյա տարեդարձի աղթով, «Ազգ»-ի խմբագրությունը Լեւոն Լաճիկյանին մաղթում է ստեղծագործական եւ լրագրողական նորանոր հաջողություններ:

Ի ՉՈՒՑ

Մրշու ղարսեր

Անցյալ տարի՝ 2019թ. օգոստոսի 16-ին, երկարատե ու ծանր հիվանդությունից հետո իր մահկանաց կնից

Հայաստանի Պետական Տնտեսագիտական համալսարանի բարձրագույն մաթեմատիկայի ամբիոնի երկարամյա աշխատող, դասախոս Աննա Արաբյանի Ամիրաղյանը: Այս տարի լրացավ նրա մահվան տարին:

թոշունները ծվլալին եւ բույներ հյուսեին: Գարուն էր գալիս. ահեղ ղարտերազմի բոցերի մեջ վառվող գարուններից մեկը: Բնության այդ հիանալի եղանակը միայն գարնանն է լինում: Տարածված խորհրդավոր մի խախ կա. եթե ղիտի ծնվեն, թող միայն գարնան ծաղիկների ու նրանց բուսմունքի մեջ ծնվեն: Երեւի նման թափում ղգացումներ իր հոգու խորում փայտալել էր նաեւ իմ կին՝ Աննա Ամիրաղյանը, որ ծնվեց գարնանը՝ 1942 թվականի մարտի 20-ին, Կրասնայի Ախալալախի Բարալես գյուղում: Նրա հայրը՝ լուսահոգի Արաբյան Ամիրաղյանը, աշխատում էր Ախալալախի տնտեսության տարբեր ոլորներում, իսկ մայրը՝ լուսահոգի Ֆլորա Հակոբյանը, տնային տնտեսուհի էր եւ ամբողջ օրը ղրաղված էր երեխաների դաստիարակությանը: Նրանցից 2-ը գանազան հիվանդություններից մահացան, իսկ մյուսները՝ Աննա եւ Լյուսյան, որոնք եւս հիվանդացել էին, սակայն մի կերպ փրկվեցին:

Աննան դեռ մանուկ էր, երբ ընտանիքը գյուղից տեղափոխվեց Բորժոմի՝ մշակական բնակության, լավ աղրելու ակնկալիով: Բայց, ավաղ, ինչդես ղարտահոգ, ֆանի որ շարունակվում էր 2-րդ համաշխարհային ղարտերազմը, եւ նրա հայրը, որ ղսնվում էր ղազմաղակասում, կռվեց արիաբար եւ ընկավ մարտի դաշտում:

Ընտանիքի հոգներն ամբողջովին ընկան Ֆլորայի վրա: Շատ դժվար էր նրանց կյանը, ֆանի որ աշխատող չկար, ղարտե

րազմ էր ընթանում: Երբ ֆուրերը մեծացան, դորոցում սովորելուն ղուգահեռ դեռեւս անչափահաս տարիում, աշխատանքի ընդունվեցին համալսարանի ղրտերաղյանում: Նրանց մայրը՝ տիկին Ֆլորան, երեխաներին միտ հորդորում էր, որ լավ սովորեն, ղսնելով, որ նրանց աղազան կրթվելու մեջ է: Նա ղիտ էր, Ասված հոգին լուսավորի: Հետագայում Աննան ոսկի մեղալով ավարտեց Բորժոմի ղուսական միջնակարգ դորոցը եւ մեկնեց Երևան՝ ուսումը շարունակելու: Դիմեց եւ ընդունվեց Երևանի բժշկական ինստիտուտ, սակայն ֆանի որ հասնկ նախասիրություն ուներ մաթեմատիկա առարկայի նկատմամբ, հաջորդ տարի դիմեց արդեն Երևանի Պետական Համալսարանի մեխանիկա-մաթեմատիկական ֆակուլտետը: Ուսանողական 5 տարիների ընթացքում Աննա Ամիրաղյանը ձեռք բերեց խորը գիտելիքներ եւ ավարտելուց հետո, համալսարանի անվանի դորադորների առաջարկով, մնաց աշխատելու նույն ԲՈՒՀ-ում, որդես բարձրագույն մաթեմատիկայի ամբիոնի դասախոս: Շուրջ 10 տարի անց, երբ ձեւավորվեց Երևանի Ժողովրդական տնտեսության ինստիտուտը (այժմ՝ Տնտեսագիտական համալսարան), Աննան տեղափոխվեց այնտեղ աշխատանքի եւ աշխատեց նույնամուկ ամբիոնում մինչեւ աշխատանքային գործունեության ավարտը: Մաթեմատիկա առարկայի գծով մի շարք գիտական հոդվածների հեղինակ էր, ինչդես նաեւ դասագրքերի համահեղինակ: Զաջ էր տիրաղետում վրացերեն եւ ղուսերեն լեզուներին:

Խոսելով Աննայի մասին ղետ է նշել,

որ նա ուներ բացաղիկ հասկանիներ՝ գեղեցիկ էր ոչ միայն արտաինով, այլև՝ հոգով եւ սրով: Սիրում էր մարդկանց, աշխատում էր օգնել լուրաբանչուրին՝ ինչով կարող էր:

Դասավանդել է օուրջ 50 տարի, կրթել է բազմաթիվ երիտասարդների, որոնք ղրաղեցրել եւ այժմ ղրաղեցնում են բարձր ղարտերներ՝ մեծ ավանդ ունենալով մեր երկրի տնտեսության ղարազման գործում: Մեծ հարգանք էր վայելում իր կուլտեսիվում եւ ամբողջ ԲՈՒՀ-ում:

Որդես վերջաբան իմ խոսքն եմ ուղղում կնոջս. Դու հեռացար կյանքից, ղնացիր հավերժություն, միանալու երկնային հոգիներին ու Աստուն՝ նրանց հետ հավերժ մնալու համար: Խնդրում եմ մի ֆիշ էլ սղասիր, եւ կզամ ֆեզ մոտ, չեմ թողնի մեմակ մնաս, մեմ հավերժ կլինեմ միատին:

Զո հիշատակը վառ, որն առաջանում է մեր վառվող սրտերից, ղերմացնում մեր հոգիները եւ ընդմիտ մնում հիշատակ: Սիրելիս, այս փոքրիկ ակնարկը եւ գրեցի ֆո մասին որդես հոգու եւ սրիս ղարտ, հասունում, որտեղ նշել եմ ֆո աղրած մեծ կյանքից փոքր ղարտաղիկներ միայն: Ափսոս, որ կյանքիդ ու գործունեությանդ հիմնական մասը շատերի համար կննա անծանոթ, հարիր՝ ֆո համեսությանը:

ՊԵՐՄՈՒՑ ՄՈՍՈՅԱՆ

«ԱԶԳ» ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԸ
Հրատարակւթան ԻԹ տարի
Հիմնաղիր եւ հրատարակիչ
«ԹԵՔԵՅԱՆ ՓԱԲԼԻՇԻՆԳ» ՍՊԸ
Երևան 0010, Հանրաղետություն 47
e-mail: azg@azg.am, azgdaily@gmail.com
www.azg.am
Գլխաղոր խմբաղիր
ՅԱԿՈԲ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ հեռ. 060 271117
Հաշվաղաղաղիին (ղովաղղ) հեռ. 582960,
Շուրջօրեայ լրաղաղաղ ծաղաղաղիին
հեռ. 060 271114, 010 529353
Համակարգչային շարունակը՝ «Ազգ» թերթի
Միթերը չեն ղրաղաղաղում ու չեն վերաղարձաղում:
Գ. Տաղով յղղաղաղները ղովաղղային են, որոնց բովանղաղաղաղաղ համար խմբաղղաղիինը ղարտաղաղաղաղաղաղաղ չի կրում:
"AZG" Weekly
Editor-in-chief
H.AVEDIKIAN / phone: 374 60 271117
47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 0010